

Nota van beantwoording en Nota van wijzigingen

Klimaatadaptatiebeleid 2023: Groen, leefbaar en klimaatrobuust Voorschoten

Datum: dinsdag 21 maart 2023

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Nota van beantwoording.....	4
3. Nota van wijzigingen	49

1. Inleiding

Voorschoten staat voor grote uitdagingen op het gebied van energie en klimaat. Met het Ontwerp Klimaatadaptatiebeleid zet de gemeente nu een belangrijke eerste stap. Het beleid heeft als titel: *Groen, leefbaar en klimaatrobuust Voorschoten* (hierna klimaatadaptatiebeleid). Hierin zijn zes kerndoelstellingen benoemd waaraan gemeente Voorschoten zal werken om haar hoofdoelstelling te behalen:

"In 2040 is Voorschoten leefbaar, groen en klimaatrobuust"

Op 2 januari 2023 heeft het college van burgemeester en wethouders Het Ontwerp Klimaatadaptatiebeleid ter inzage gelegd gedurende 6 weken. Het ontwerp klimaatadaptatiebeleid was beschikbaar op het gemeentehuis en via de gemeentelijk website te downloaden. Tot en met 13 februari was er gelegenheid om per email en per brief te reageren (een zienswijze).

Een zienswijze is tijdig ingediend als deze is verzonden of ontvangen tijdens de zienswijze periode. Door de gemeente zijn er in **totaal 10 zienswijzen** (reacties) ontvangen op het ontwerp klimaatadaptatiebeleid.

- Iedere indiener heeft een mail ontvangen waarin is bedankt voor de reactie en is medegedeeld dat er op terug wordt gekomen in de nota van beantwoording.
- Op iedere reactie is ook separaat teruggekomen middels een brief.
- De zienswijzen zijn in hoofdstuk 2 verwerkt. Ze zijn genummerd, geanonimiseerd, samengevat en voorzien van een reactie van de gemeente.
- Indien een reactie tot tekstuele aanpassingen heeft geleid, is dit aangegeven in de rechterkolom van hoofdstuk 2. In de nota van wijzigingen (hoofdstuk 3) is terug te vinden hoe de tekst precies is aangepast.

2. Nota van beantwoording

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
1	<p>1.a Kan er een paragraaf worden toegevoegd aan het beleid waarin wordt aangegeven hoe gemeente Voorschoten samenwerkt met buurgemeenten wat betreft klimaatadaptatie en ruimtelijke ordening? Naast bedreigingen zijn er mogelijk ook kansen ten gevolge van klimaatverandering. Waterrecreatie wordt aantrekkelijker vanwege de vraag naar verkoeling en er zijn economisch gezien kansen voor Voorschoten met de Vliet en Vlietlanden, de Noordzee en de Brasem in de nabijheid.</p> <p>1.b Bodemdaling is alleen een zorg als bodemdaling ook schade veroorzaakt. Bodemdaling tegengaan in veenweide gebied voorkomt methaan-uitstoot dit zou ook een doel op zich moeten zijn. Graag in de tekst aanpassen dat bodemdaling in veenweide gebied altijd tegengegaan moet worden om die reden. Tenzij het tot onaanvaardbare kosten leidt of tot grote schade op andere terreinen. Dat betekent ook dat het waterpeil van het oppervlaktewater zo hoog mogelijk dient te zijn in de zomer.</p> <p>1.c In het stuk is niet terug te vinden dat niet-doorgaande wegen als tijdelijke waterberging kunnen worden gebruikt. Dat kan door het wegdek omlaag te brengen bij het vervangen van het riool. Trottoir en het fietspad blijven dan begaanbaar en de aanliggende huizen hebben geen of minder wateroverlast.</p> <p>1.d Bij nieuwe beplanting zal uitgegaan worden van inheemse bomen en struiken. Dat moeten dan wel bomen en struiken zijn die goed aangepast zijn aan</p>	<p>1.a De gemeente Voorschoten werkt op het gebied van klimaatadaptatie nauw samen met onder andere: alle buurgemeenten via de Werkregio Holland Rijnland vanuit het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA). Evenals met het Hoogheemraadschap Rijnland, de Provincie Zuid-Holland, HECHT (de GGD Hollands Midden), de Veiligheidsregio Hollands Midden en de Omgevingsdienst. In al deze samenwerkingsverbanden zitten buurgemeenten, alsmede andere gemeenten uit de regio. Het ontwerp klimaatadaptatiebeleid is opgesteld in afstemming met deze partijen om in te spelen op de ontwikkelingen in de regio en waar mogelijk samenwerking op te zoeken. Tijdens de verdere uitwerking van het beleid in de uitvoeringsagenda zal deze samenwerking worden voortgezet. In paragraaf 5.2 wordt de samenwerking beschreven maar daar is niet nadrukkelijk de samenwerking met buurgemeenten benoemd. Dit hoofdstuk wordt aangepast zodat de samenwerking met buurgemeenten in dit hoofdstuk expliciet vermeld wordt.</p> <p>1.b Methaan uitstoot bij bodemdaling van veengronden is inderdaad een serieus probleem, dit is toegevoegd aan de tekst. Er zijn meer belangen dan alleen veenoxidatie wat betreft het aanpassen van het waterpeil en dit is tevens de bevoegdheid van het waterschap en niet de gemeente.</p> <p>1.c Dit is een van de oplossingsrichtingen die kan worden verkend bij het opnieuw inrichten van een straat. Er zijn nog meer maatregelen die genomen kunnen worden met een straatprofiel om water tijdelijk te bergen of naar de groenstrook of de sloot af te laten stromen. In het beleid is er bewust gekozen om geen oplossingen en maatregelen voor te schrijven zodat er in elk project maatwerk geleverd</p>	<p>1.a Aangepast zie hoofdstuk 3</p> <p>1.b Aangepast zie hoofdstuk 3</p> <p>1.c geen aanpassing</p> <p>1.d geen aanpassing</p> <p>1.e Aangepast zie hoofdstuk 3</p>

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	<p>langdurige droge, maar ook natte perioden, dus geadapteerd aan de klimaatverandering.</p> <p>1.e Op p.25 in de groene kader wordt gemeld dat slechts minder dan 1 % in 2022 aan de Europese eisen voldoet. Ik denk dat die passage enige redactionele aanpassing behoeft.</p>	<p>kan worden. Het gebruiken van de weg als tijdelijke waterberging is een oplossingsrichting die zeker wordt meegenomen in de verkenning voor de (her)inrichting van een wijk. In het beleid is er in Bijlage F een verwijzing naar Straat - Rainproof gemaakt waar maatregelen terug te vinden zijn.</p> <p>1.d Het klopt dat het type beplanting aangepast zal moeten worden aan het veranderende klimaat. In 2023 wordt er daarom naar aanleiding van dit klimaatadaptatiebeleid gestart met het opstellen van nieuw groenbeleid om onder andere dit thema verder uit te werken.</p> <p>1.e aangepast</p>	
2	<p>2.a Het realiseren van meer groen staat of valt met goed onderhoud. Als het huidige onderhoudsniveau C wordt aangehouden dan is dat kapitaalvernietiging.</p> <p>2.b Ik lees hoofdzakelijk dat WADI's vaak als oplossing worden gekozen maar in veengrond (bijvoorbeeld in Adegeest) kan dat niet en moeten er DIT (drainage infiltratie transport riool) glooiingen aangelegd worden.</p> <p>2.c Goede communicatie over het verschil tussen de twee is belangrijk om onrust te voorkomen. Communiceer met zo min mogelijk verschillende documenten. Mensen die niet geïnteresseerd zijn in klimaatadaptatie zullen ze niet lezen. Die moeten middels directe en duidelijke (niet technische) communicatie worden bereikt.</p>	<p>2.a Het realiseren van meer groen betekent niet altijd dat het onderhoudsniveau omhoog moet, wel dat er op termijn meer oppervlak aan groen onderhouden moet worden. Het klopt dat als er speciale klimaat adaptieve maatregelen (zoals bijvoorbeeld WADI's) worden toegepast, onderhoudsniveau C niet altijd voldoende is. Het is alleen niet nodig om overal speciale maatregelen te treffen, het is goed om juist met eenvoudige maatregelen wateroverlast te voorkomen (zie ook antwoord bij 1.d als voorbeeld). Eenvoudige maatregelen hebben de voorkeur omdat deze vaak ook om minder beheer(kosten) vragen. Hier wordt aan de voorkant bij projecten goed over nagedacht. Er wordt daarna per project gekeken of het nodig is het onderhoudsniveau aan te passen. Ook is klimaatadaptatie meegenomen in de beheerplannen die worden aangepast in 2023.</p>	<p>2.a geen aanpassing</p> <p>2.b geen aanpassing</p> <p>2.c geen aanpassing</p> <p>2.d geen aanpassing</p> <p>2.e geen aanpassing</p> <p>2.f geen aanpassing</p>

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	<p>2.d De Verordening "max % m2 van voor- en achtertuin mag maar betegeld zijn" mist. Deze verordening bestaat al: waarom begint de Gemeente daarover niet nu al met een communicatiecampagne en handhaving? En bv bij het "welkom pakket" voor nieuwe burgers daarover informatie toevoegen.</p> <p>2.e Begin met een collectieve inkoop van regentonnen (keuzen: plastic en steen/ groen en grijs) actie, Mogelijk met een optie tot laten installeren.</p> <p>2.f Ten aanzien van de uitvoering van maatregelen is het belangrijk om vanaf het begin kaders en budgetten bekend te maken zodat je de betrokken burger na al haar/zijn inspanningen en participatie niet teleurstelt.</p>	<p>2.b Er zijn veel maatregelen om water tijdelijk te bergen en vertraagd af te voeren, een wadi is daar maar één voorbeeld van en maar een enkele keer genoemd in het beleid. Een wadi op een goed infiltrerende zandbodem kan direct het water kwijt in de ondergrond mits de grondwaterstand dat ook toelaat. Een WADI op een niet goed doorlatende bodem (veen of klei) en/of op een plek met hoge grondwaterstanden kan wel, maar zal dan inderdaad geleegd worden via drainage die aangebracht wordt onder de wadi en aangesloten op het riool. In een vroeg stadium van een project worden eerst kansen verkend voor dit soort maatregelen die daarna altijd aan de hand van onderzoek naar de bodem en grondwaterstanden verder worden uitgewerkt. Het is dus wel mogelijk om wadi's op ondergronden aan te brengen die water niet goed doorlaten, maar dan met een drainage systeem. Een wadi op een zandbodem kan het water wel op een natuurlijke wijze kwijt in de ondergrond.</p> <p>2.c Goed dat u dit nogmaals aanstipt, wij begrijpen goed dat in algemene zin bewoners bezorgd kunnen zijn dat als wadi's niet goed functioneren er water in zou kunnen blijven staan. Wij hebben zelf deze onrust ook opgemerkt bij bewoners en zullen hier rekening mee houden in de communicatie hierover.</p> <p>2.d Gemeente Voorschoten is aangesloten bij operatie Steenbreek en stimuleert het vergroenen van de voor- en achtertuin. Dit zal ook zeker worden voortgezet in de verdere uitvoering van dit beleid.</p> <p>2.e Dit is een hele leuke suggestie. In de uitvoeringsagenda staat:</p>	

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
		<p><i>In 2023 wordt verkend welke mogelijkheden er zijn om klimaat adaptieve maatregelen voor particulieren en ondernemers te stimuleren.</i></p> <p>Uw suggestie zullen wij aankomende tijd als een van de mogelijkheden verder verkennen.</p> <p>2.f Wij houden hier rekening mee bij de voorbereidingen van Risicodialoog deel II (zie uitvoeringsagenda). Wij vinden het heel waardevol als bewoners, ondernemers en belangenverenigingen met de gemeente mee willen denken. Het is dan ook belangrijk dat de verwachtingen over en weer helder zijn aan de voorkant.</p>	
3	<p>In het kader van de klimaatadaptatie wil ik het volgende aankarten. Voor het gezondheidscentrum Jan Evertsenlaan liggen er bouwplannen, zoals bekend bij de gemeente. Op dit moment zijn deze plannen ongunstig voor de omgeving. Berekend hebben we in het gebied rondom het gezondheidscentrum al te weinig m2 groen per bewoner, dit is niet alleen in het kader van de luchtkwaliteit, maar ook grondkwaliteit. Op dit moment hebben wij voornamelijk een probleem met wateroverlast door regenval, de stoepen zijn onder water gelopen door de aanhoudende regen. Het is dus van belang, in het kader van klimaatadaptatie, dat het groen, zoals het er nu is behouden wordt om nog meer wateroverlast te voorkomen. Daarnaast zal het, met de toenemende temperaturen in de zomermaanden, er ook voor zorgen dat de warmte niet weg kan. Het komt zowel de luchtkwaliteit als grondkwaliteit niet ten goede als hier dusdanig gebouwd wordt dat er nog meer groen verloren gaat.</p>	<p>3 Het bouwen van nieuwe woningen is een belangrijke opgave voor de gemeente. Helaas zal er daarom soms groen verdwijnen ten behoeve van woningbouw. De ambities om voldoende woningen te realiseren en de doelstelling om bestaand groen te behouden zullen daarom niet altijd verenigbaar zijn. Om te zorgen dat er bij het maken van die afweging vervolgens voldoende aandacht is voor klimaatadaptatie staat er op pagina 30 van het ontwerpbeleid als uitgangspunt voor ontwikkelingen:</p> <p><i>"Bij een ontwikkeling wordt inzichtelijk gemaakt hoe het aandeel verharding ten gunste van groen en blauw wordt geminimaliseerd. Dit gebeurt kwantitatief door de oppervlaktes en percentages ten opzichte van de bestaande situatie inzichtelijk te maken. En kwalitatief door te beschrijven hoe hittestress en wateroverlast worden voorkomen en de ecologische waarden worden vergroot."</i></p>	3 geen aanpassing

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	<p>Wij worden netjes op de hoogte gehouden over de ontwikkelingen in de plannen van het gezondheidscentrum door de klankbordgroep.</p> <p>Echter wilde ik dit toch aankaarten. Als het gaat om klimaatadaptatie, dan is dit een belangrijk onderwerp waar naar gekeken moet worden.</p>		
4	<p>Ik lees dat het waterschap een belangrijke taak heeft als waterbeheerder. In de wijk Adegeest heb ik ervaren dat een verhoging van het grondwaterpeil met 6 cm nogal wat schade veroorzaakt heeft in mijn tuin. Een aantal bomen hebben het loodje gelegd. Ik heb met de gemeente en waterschap overlegd en zoals gebruikelijk, ben buiten mijn schuld wel verantwoordelijk gebleken voor de gesneuvelde bomen. Uiteindelijk heeft het waterschap het waterpeil wel weer met 4 cm verlaagd.</p> <p>Mijn suggestie op uw ontwerp beleid zou zijn om een dynamisch grondwaterpeil in te stellen, waarbij in droge tijden het grondwaterpeil juist wat hoger wordt ingesteld, ter voorkoming dat het veen boven dit grondwaterpeil uitkomt en indroogt. Tegelijkertijd kan in natte periodes het grondwaterpeil dan wat lager ingesteld worden ter voorkoming dat bomen en struiken verloren gaan door rotting van de wortels.</p>	<p>Het klopt dat het Hoogheemraadschap Holland Rhijnland bevoegd gezag is wat betreft het afgeven van waterpeilen en gemeente Voorschoten niet.</p> <p>De wijk Adegeest wordt met de herinrichting grotendeels ingericht met een drainage infiltratie transport riolsysteem (DIT-systeem(riool)), waarmee het grondwater wordt gereguleerd. Als gemeente zijn wij ons ook bewust van de negatieve gevolgen mochten veengronden verdrogen (zie ook 1.b). Aankomende jaren zal bij de herinrichting van wijken hier aandacht voor zijn.</p>	4 geen aanpassing

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
5	5.a Graag in Hoofdstuk 1 van dit beleidsstuk de water en bodem sturende en de drinkwaterbesparingsambities opnemen uit de kamerbrief van het kabinet.	5.a De kamerbrief is benoemd in Bijlage F maar wordt ook toegevoegd aan paragraaf 1.32.	5.a Aangepast zie hoofdstuk 3
	5.b Graag aan paragraaf 1.3.5 het volgende toevoegen: "Ook de drinkwaterbereiding en -levering door de drinkwaterbedrijven is onderdeel van deze waterketen".	5.b aangepast	5.b Aangepast zie hoofdstuk 3
	5.c Graag in paragraaf 1.3.9 "het drinkwaterbedrijf Dunea" toevoegen aan Stakeholders.	5.c aangepast	5.c Aangepast zie hoofdstuk 3
	5.d Graag een extra bullet toevoegen op pagina 13 onder het kopje 'gezondheidsproblemen', met de tekst: "Door verschillende vormen van opwarming van de ondergrond komt de kwaliteit van het leidingwater in het geding. Te warm water zorgt voor extra bacteriële groei en is daarmee een risico voor de volksgezondheid. Drinkwater mag om deze reden volgens de wet niet warmer worden dan 25 graden Celsius."	5.d aangepast	5.c Aangepast zie hoofdstuk 3
	5.e Graag op pagina 21 ook ondergrondse (drinkwater)leidingen benomen vanwege de risico's voor grote transportleidingen voor drinkwater die onder Voorschoten doorlopen.	5.e aangepast	5.e Aangepast zie hoofdstuk 3
	5.f Graag op pagina 23 en 28 duidelijk maken dat het niet om drinkwater gaat.	5.f aangepast	5.f Geen aanpassing

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	5.g Graag op pagina 25 uitbreiden naar "mensen vangen regenwater op en gebruiken dit in en rondom het huis".	5.g aangepast	5.g Aangepast zie hoofdstuk 3
	5.h Eenzelfde suggestie zouden wij graag doen voor de tekst op pagina 28 (Kerndoelstelling 2: Er is beperkte schade door langdurige droogte): " <i>Dat is mogelijk door hemelwater zoveel mogelijk lokaal op te slaan en (waar mogelijk) te laten infiltreren naar het grondwater</i> ". Hier zouden wij graag voorstellen dat wordt toegevoegd dat (waar mogelijk) het hemelwater wordt (her)gebruikt. De gevolgen van droogte voor onder andere drinkwatertekorten worden beperkt door oplossingen in de openbare ruimte en op privaat terrein, en het hergebruiken van regenwater draagt hieraan bij.	5.g aangepast	5.g Aangepast zie hoofdstuk 3
	5.i Kerndoelstelling 3, uitgangspunten nieuwbouw) Hier mist de verwijzing naar de onderbouwing (voetnoot 2 verwijst niet) en ook zouden wij willen voorstellen dat de formulering iets wordt aangepast. Wij stellen voor om de voorkeursvolgorde voor het op privaat terrein opgevangen regenwater als volgt te formuleren en op te nemen: "Voorkeursvolgorde voor regenwater wat valt op daken van woningen* **: <ul style="list-style-type: none"> 1. Opvangen, bergen en gebruiken in en om het huis 2. Opvangen, bergen en infiltreren in de bodem 3. Opvangen en vertraagd afvoeren via de (hemelwater)riolering 	5.i De voorkeur voor hergebruik van regenwater staat al benoemd bij kerndoelstelling 2. Tevens staat in de hemelwaterverordening van gemeente Voorschoten dat er niet van privaat terrein afgevoerd mag worden naar riool. (Zie ook antwoord 8g). De voetnoot is aangepast	5.i Aangepast zie hoofdstuk 3

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	*indien de lokale situatie het vereist, kan men de voorkeur geven aan optie 2 of 3. Afstemming met hoogheemraadschap noodzakelijk. ** hemelwater dat valt in de tuin, volgt het natuurlijke proces"		
	5.j Om hergebruik van hemelwater niet uit te sluiten doen wij de suggestie om in de tekst op te nemen: "Na maximaal 60 uur is er weer [een nader te bepalen] capaciteit beschikbaar".	5.j Het over dimensioneren van een voorziening om water te bufferen is hier niet uitgesloten. Deze kerndoelstelling gaat met name over voldoende capaciteit voor het opvangen en verwerken van een piekbui. Om verwarring te voorkomen wordt het niet aangepast. Zie ook antwoord 5.i.en 5.k.	5.j geen aanpassing
	5.k Op pagina 28 (Kerndoelstelling 3, uitgangspunten nieuwbouw) staat: " <i>Hemelwater wordt zoveel mogelijk vastgehouden, in de bodem gebracht en hergebruikt in het plangebied</i> ". Wij zien de voorkeursvolgorde van omgaan met hemelwater anders, zie drie alinea's hierboven beschreven. Wij doen graag de suggestie om de tekst aan te passen naar "hemelwater wordt zoveel mogelijk vastgehouden, (her)gebruikt in het plangebied en in de bodem geïnfiltreerd".	5.k aangepast	5.k Aangepast zie hoofdstuk 3
	5.l De gemeente Voorschoten zet in op een Groen, Leefbaar en Klimaatrobuust Voorschoten. Meer groen draagt bij aan klimaatadaptatie. De gemeente Voorschoten is operationele partner van het Nationaal Park. Wij vragen u om in uw beleid ook de link te leggen met de ambities en het uitvoeringsprogramma van het Nationaal Park op het creëren van bufferzones voor groen en recreatie.	5.l Gemeente Voorschoten is vanuit de deelname aan de Landschapstafel Duin Horst & Weide een strategisch partnerschap aangegaan met het Nationaal Park Hollandse Duinen. Landschapstafel Duin Horst & Weide heeft als doel het vitaal en authentiek houden van het buitengebied van Duin Horst & Weide. Via het meerjarenprogramma van de Landschapstafel worden groene en recreatieve projecten gekoppeld aan projecten op het gebied van klimaatverandering, natuurvriendelijk boeren, energietransitie,	5.l geen aanpassing

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
		<p>kwaliteitsverbetering en het beter zichtbaar en beleefbaar maken van het cultuurlandschap.</p> <p>In de uitvoering van dit beleid wordt een link met de Landschapstafel DHW gelegd en worden concrete klimaatadaptatieprojecten van DHW binnen de gemeente Voorschoten toegevoegd aan de uitvoeringsagenda van het Klimaatadaptatiebeleid.</p>	
6	<p>6.a Graag voor de effectiviteit concrete (meetbare) doelen opnemen, bijvoorbeeld voor; de toename in bomen, biodiversiteit, de kwaliteit van groeiplaatsen en het behoud van bestaande bomen.</p> <p>6.b Alle bomen zijn belangrijk voor klimaatadaptatie dus een logisch vervolg is het uitbreiden van het areaal beschermwaardige bomen.</p> <p>6.c Maak bij boomveiligheidscontroles bomenpaspoorten aan zodat burgers kunnen helpen bij het monitoren van de staat van de bomen.</p> <p>6.d In de uitvoeringsagenda graag concreter worden dan onderzoeken of er een bomenfonds kan worden gerealiseerd, hiervoor is een bomenbalans van nut.</p> <p>6.e Het is goed om aan te sluiten bij landelijk en provinciaal beleid. De provincie heeft een bosmakelaar aangesteld, en een Plan Boom ingesteld, https://planboom.nl/, waar inwoners van de provincie</p>	<p>6.a Zoals beschreven onder kerndoelstelling 5 is het toevoegen van meer groen een belangrijke oplossingsrichting, specifiek het beschermen en het toevoegen van bomen (zie doelen 5.1/5.2) voor klimaatadaptatie. Tijdens het opstellen van dit beleid is besloten dat de onderwerpen die u noemt een eigen uitwerking verdienen om voldoende tot hun recht te komen. In 2023 wordt er dan ook gestart met het opstellen van nieuw groenbeleid waarin bomenbeleid, biodiversiteit en natuur inclusiviteit verder worden uitgewerkt naar aanleiding van dit beleid. Om deze reden zullen op dit moment de doelen voor bomen niet verder worden aangescherpt in het klimaatadaptatiebeleid. Uw aanbevelingen en opmerkingen zijn welkomme suggesties die zullen worden meegenomen bij het opstellen van nieuw groenbeleid.</p> <p>6.b Het areaal beschermwaardige bomen wordt sinds 2020 geactualiseerd en daarbij uitgebreid met nieuwe particuliere beschermwaardige bomen.</p> <p>6.c Bij de reguliere boomveiligheidscontroles worden bomenpaspoorten gebuikt.</p>	<p>6.a geen aanpassingen</p> <p>6.b geen aanpassingen</p> <p>6.c geen aanpassingen</p> <p>6.d ...</p> <p>6.e geen aanpassingen</p> <p>6.f Aangepast zie hoofdstuk 3</p> <p>6.g geen aanpassingen</p>

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	<p>plannen voor het planten van bomen kunnen indienen. Bij Meer bomen nu!, https://meerbomen.nu/ik-doe-mee, kunnen mensen zich aanmelden om meer bomen aan te planten. Deze instrumenten bieden mensen de mogelijkheid om een bijdrage te leveren.</p> <p>6.f Graag naast de monetaire waarde van de bomen ook de ecologische waarde van de boom als uitgangspunt hanteren.</p> <p>6.g Een gezonde bodem is belangrijk voor bomen en dus belangrijk voor klimaatadaptatie. Streef naar het verminderen van verhardingen en respecteer bij ruimtelijke ingrepen zoveel mogelijk de bestaande bodems (inclusief het aldaar in jaren gevormde bodemleven).</p>	<p>6.d Het nut van een bomenbalans wordt meegenomen bij het onderzoek naar een bomenfonds.</p> <p>6.e De gemeente sluit aan bij landelijk en provinciaal beleid.</p> <p>6.f De ecologische waarde staat al wel genoemd bij doel 5.2 en zal ook worden toegevoegd aan het uitgangspunt daaronder.</p> <p>Bij uitgangspunten (nieuwbouw) staat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uitgangspunt voor de herplantplicht is de monetaire waarde van de boom. <p><i>Bedoeld wordt:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Uitgangspunt voor de herplantplicht bij beschermwaardige bomen is de boomwaardetaxatie (monetaire waarde) van de te kappen boom.</i> <p>Bij de kapaanvraag van een beschermwaardige boom wordt de ecologische waarde van de te kappen boom mede beoordeeld als afwegingscriterium en motivering bij het verstrekken of weigeren van de vergunning. Het is onmogelijk om de ecologische waarde als uitgangspunt bij de herplantplicht te voegen, omdat het lastig is om aan te tonen dat de ecologische waarde vervangen is.</p> <p>6.g Bij de uitvoering van groot onderhoud (GO) wordt het oppervlak verhardingen beoordeeld op de nieuwste wetgeving en beleid en waar mogelijk verminderd of op alternatieve wijze heringericht, bijvoorbeeld open verhardingen voor parkeervakken. Bij ruimtelijke ingrepen wordt de bestaande bodemopbouw gerespecteerd. Dit punt zal meegenomen worden bij het op te stellen groenbeleid.</p>	

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
7	<p>7.a De nota is leesbaar opgesteld en wekt goede verwachtingen, maar er zijn ook tekortkomingen en zwakheden. Ik ondersteun de voorgestelde maatregelen maar meer is wenselijk en mogelijk.</p> <p>7.b Is dit beleid een uitwerking van de visie op energie en klimaat van 2021? Zijn er dus nog meer beleidsstukken te verwachten die op andere onderdelen van deze visie verdere uitwerking bieden zoals over het klimaatmitigatiebeleid?</p> <p>7.c Het was beter geweest het beleid over klimaatmitigatie, -adaptatie en biodiversiteit in samenhang te ontwikkelen. Voorstellen doe ik over die drie terreinen.</p> <p>7.d In het beleid zijn te weinig concrete stappen en maatregelen benoemd en het is te vrijblijvend. Van de overheid mag daadkracht worden verwacht. Ik kijk uit naar de uitvoeringsagenda.</p> <p>7.e U benadrukt ten derde dat we het 'samen moeten doen'. Hierbij mag niet vergeten worden dat het hier gaat om ongelijke partijen. Dit uit zich in verschillende machtsposities, andere verantwoordelijkheden, ongelijkheid in te dragen lasten en andersoortige relaties. Het is in dit stadium aan de overheid om het voortouw te nemen. Hierbij dient het belang van de bijdrage aan klimaatmitigatie/adaptatie leidend te zijn. Voorkomen moet worden dat te nemen maatregelen uit het zicht verdwijnen in patstellingen rond dialoog en participatie. Dat neemt niet weg dat sterk moet</p>	<p>7.a Klimaatadaptatie is landelijk een relatief nieuw beleidsthema wat betekent dat de richtlijnen en maatregelen de aankomende jaren steeds verder worden uitgewerkt zowel op gemeentelijk, regionaal als landelijk niveau. Er wordt op dit moment in Nederland veel praktijkervaring opgedaan en geïnnoveerd. Daarom is het van belang dat dit beleid wel de kaders schetst maar niet de specifieke maatregelen voorschrijft zodat het blijft aansluiten bij actualiteiten en er vrijheid blijft voor maatwerk. De meeste doelstellingen zijn daarom uitgewerkt als ambities en/of uitgangspunten, zie ook paragraaf 3.3.</p> <p>Dit klimaatadaptatiebeleid is na de Visie op energie en Klimaat (2021) een eerste stap die de gemeente Voorschoten zet specifiek voor klimaatadaptatie. Het gaat voornamelijk in op nieuwbouw. De volgende stap is samen met bewoners, ondernemers en andere stakeholders verdiepen welke knelpunten er zijn in (met name) de bestaande gebouwde omgeving. Dit noemen wij risicodialoog deel II (zie 5.2 in het beleid). Naar aanleiding van deze volgende verdiepingsslag zullen de doelstellingen van dit beleid verder worden uitgewerkt in concretere doelen, projecten en/of stimuleringsmaatregelen.</p> <p>Dit beleid zal daarom zeker nog vervolg krijgen, hierbij kan worden gedacht aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De uitvoeringsagenda kan worden uitgebreid met steeds specifiekere maatregelen en projecten. -De risicodialoog (het gesprek met de omgeving over de knelpunten die ontstaan door klimaatverandering) zal met zekere regelmaat gevoerd moeten worden om aan te sluiten bij de actualiteiten. -Er wordt groenbeleid uitgewerkt (zie ook antwoord bij reactie 6) 	<p>7.a geen aanpassing</p> <p>7.b geen aanpassing</p> <p>7.c geen aanpassing</p> <p>7.d geen aanpassing</p> <p>7.e geen aanpassing</p> <p>7.f geen aanpassing</p> <p>7.g geen aanpassing</p> <p>7.h geen aanpassing</p> <p>7.i geen aanpassing</p> <p>7.j geen aanpassing</p> <p>7.k geen aanpassing</p> <p>7.l geen aanpassing</p> <p>7.m geen aanpassing</p> <p>7.n geen aanpassing</p> <p>7.o geen aanpassing</p>

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	<p>worden ingezet op het verkrijgen van instemming, enthousiasme en participatie van burgers, bedrijven en organisaties. Een uitgewerkt communicatieplan is hiervoor nodig.</p> <p>7.f Nieuwbouw krijgt in de nota onevenredig veel accent. Vertaal de gestelde doelen dus ook naar uitgangspunten voor specifieke bestaande situaties. Urgent is bijvoorbeeld regelgeving rond windturbines waarbij mede rekening wordt gehouden met gevolgen voor de omgeving en belangen van omwonenden.</p> <p>7.g U constateert in de klimaat- en energienota dat het overgrote deel van de CO2 uitstoot komt van de gebouwde omgeving en de mobiliteit en niet van bedrijven of boeren. Toch zullen ook deze betrokken moeten worden en passende maatregelen moeten treffen.</p> <p>7.h Bespoedig het scheiden van de rioleringsystemen. Voer daarnaast systemen in die regenwatergebruik in huishoudens mogelijk maken.</p> <p>7.i Vervang afvalcontainers door ondergrondse collectieve containers die de burgers naar gewicht belasten voor hun vuilnis. Haal grof afval periodiek op in de hele gemeente of per buurt. Dit maakt het mogelijk dat nog bruikbare spullen, voor de kraakwagen uit, door liefhebbers of handelaren worden meegenomen en teruggebracht in de kringloop. Beperk afval, composteer eigen GFT, breng naar kringloopwinkels.</p> <p>7.j Faciliteer de aanleg van groene daken met subsidie (veel omliggende gemeenten doen dit al). Vervang bij</p>	<p>-Dit beleid wordt verder uitgewerkt in beheerplannen. -Etc.</p> <p>7.b Dit beleid is inderdaad (zoals ook wordt aangegeven in 1.3) een uitwerking op de Visie op Energie en Klimaat van 2021. Tegelijk werkt de gemeente Voorschoten aan klimaatmitigatie via de uitwerking van de transitievisie warmte en de Regionale Energie Strategie (RES). De RES 1.0 is in 2020 vastgesteld. Eind 2021 is er een eerste transitie visie warmte vastgesteld. Daarin staat hoe de huizen en kantoren (wat we noemen de gebouwde omgeving) in gemeente Voorschoten stap voor stap, wijk voor wijk, zullen overstappen van aardgas op een andere, duurzame verwarmingsmethode. Tegelijk richten we ons ook op besparing via ander gedrag en isolatie. Samen met partners in de regio Holland Rijnland werken we binnen de RES aan duurzame opwek via zon- en windenergie. Beide resulteren in vermindering van CO2-uitstoot en zorgen daarmee voor klimaat-mitigatie. Ook faciliteert de gemeente haar inwoners door voorlichting en praktische tips over verduurzaming van woningen en energiebesparing. Naast de gebruikelijke middelen start er een speciale campagne. Dit heeft ook CO2-reductie tot gevolg.</p> <p>7.c Er is gekozen om apart beleid op te stellen op het gebied van groen (zie ook antwoord bij reactie 6) juist om het de aandacht te geven die het verdient. Het nog op te stellen groenbeleid wordt zeker in samenhang met dit beleid opgesteld en zal ingaan op biodiversiteit. Onder de Omgevingswet komt het sectorale beleid voor klimaat en groen samen in de omgevingsvisie en het omgevingsplan. Deze nota van beantwoording gaat in op uw reacties over het ontwerp klimaatadaptatiebeleid. Op uw vragen en/ of</p>	<p>7.p geen aanpassing</p> <p>7.q geen aanpassing</p> <p>7.r geen aanpassing</p>

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	<p>herprofilering bestrating door duurzaam asfalt (grasfalt). Ont-tegeling van openbare terreinen waar mogelijk. Bevorder en faciliteer geveltuinen en de adoptie van gemeentegroen onder voorwaarden van bio-diverse, bij- en vlindervriendelijke beplanting. Stop de verkoop van snippergroen en maak er stroken met bijen en vlindervriendelijke beplanting van (nu verrijzen vaak hekken om betegelde of ecologisch waardeloze stroken). Vervang ecologisch nutteloze beplanting z.s.m. door ecologisch waardevolle beplanting. Vervang alle schrale gazons door kruidenrijk grasland. Sluit aan bij campagne meerbomen.nu. Leg wadi's en vijvers aan.</p> <p>7.k Ga lichtvervuiling tegen door, waar mogelijk lantaarnpalen te beperken en dimmen of door openbare verlichting te voorzien van bewegingssensor, m.n. waar weinig verkeer is en verlichting vooral voor sociale veiligheid is neergezet. Om fietsgebruik over de gemeentegrens heen te bevorderen moet voor betere verlichting op de fiets- en voetpaden worden gezorgd, bijvoorbeeld door het om en om omdraaien van de lantaarnpalen die de aangrenzende autoweg wel verlichten, zoals bijvoorbeeld op de 5 mei laan. Ga lichtvervuiling tegen door buitenverlichting (deels) te vervangen door verlichting met bewegingssensor, lichten uit bij bedrijven en etalages.</p> <p>7.l Een vuurwerkverbod, gegeven de nadelen voor mens, dier en milieu. Eén show voor de hele gemeente volstaat. Stop het privé afsteken van vuurwerk, gegeven de nadelen voor mens, dier en milieu.</p> <p>7.m Faciliteer projecten voor collectieve zonnepanelen op grote daken zoals van scholen, zorginstellingen en</p>	<p>opmerkingen over andere thema's zal indien mogelijk kort worden ingegaan.</p> <p>7.d zie antwoord bij 7.a</p> <p>7.e De voorbereidingen voor risicodialoog deel II zijn al gestart. Uw suggesties over de participatie/ communicatie zullen hierin worden meegenomen.</p> <p>7.f In dit beleid zijn doelstellingen opgenomen voor zowel nieuwbouw als bestaande bouw. De uitgangspunten gaan met name over nieuwbouw, dit komt omdat de rol van de gemeente anders is voor nieuwbouw dan bestaande bouw. Bij bestaande bouw zal een gemeente vooral stimuleren. Vandaar dat er nu ook gestart wordt met risicodialoog deel II, vanuit daar kunnen de doelstellingen voor bestaande bouw ook concreter worden gemaakt. Dit beleid ziet niet toe op de regelgeving rondom windmolens.</p> <p>7.g De gemeente Voorschoten heeft haar uitvoeringstaken op gebied van de Wet milieubeheer neergelegd bij de Omgevingsdienst West-Holland (ODWH). Dat betekent dat boeren en bedrijven die een vergunning nodig hebben of een melding moeten doen in het kader van het Activiteitenbesluit milieubeheer aan milieuregelgeving moeten voldoen. De ODWH houdt daar toezicht op en er wordt gehandhaafd indien nodig. Het Activiteitenbesluit milieubeheer verplicht bedrijven en instellingen om alle energiebesparende maatregelen met een terugverdientijd van 5 jaar of minder uit te voeren. Dit is de energiebesparingsplicht. Deze geldt voor bedrijven en instellingen (Wet milieubeheer-inrichtingen) die per jaar vanaf 50.000 kWh of 25.000 m³ aardgas of een equivalent daarvan verbruiken. Daarnaast is de gemeente Voorschoten in samenwerking met de ODWH en de ondernemersvereniging van bedrijventerrein</p>	

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	<p>bedrijven voor bewoners die deze niet op eigen daken kunnen hebben, zoals huurders van flats ed. Stimuleer corporaties en particuliere verhuurders om zonnepanelen te plaatsen. Ondersteun scholen en zorginstellingen voor eigen zonnepanelen en groene daken (ook i.v.m educatiefunctie). Isolatie van woningen en bedrijfsruimtes en schoon en beperkt energiegebruik;</p> <p>7.n Verbeter het OV, m.n. verhoging frequentie bus 5 en 45 richting Leiden / Den Haag en stoptrein in de avonduren. Pak de fiets of het OV.</p> <p>7.o De gemeentelijke organisatie heeft een voorbeeldfunctie, denk bijvoorbeeld aan: Schoon regelmatig data op, gebruik de groene zoekmachine Ecosia (betere privacy/ bomencompensatie/ minder dataverzameling) en een Fairphone (schonere en mensvriendelijke productie). Stop het gebruik van bestrijdingsmiddelen en kunstmest.</p> <p>7.p De gemeente dient zich in regionale en landelijke overleggen in te spannen voor duurzaam, klimaatvriendelijk en biodiversiteit bevorderend beleid waar dit de bevoegdheden van gemeenten overstijgt.</p> <p>7.q Beperk of stop houtstook. Open haarden en houtkachels kunnen bijvoorbeeld worden vervangen door schone elektrische open haarden. Winkels: stop open-deurenbeleid en terrasverwarming. Houdt in de vogelbroedtijd (half april- half juni) van vlak voor tot vlak na donker katten binnen of aan de lijn in eigen tuin of geef ze tenminste een fluorescerende halsband.</p>	<p>Dobbewijk bezig om bedrijven meer inzicht in hun energieverbruik te geven door het aanbieden van energiescans .Als gemeente zetten we in om hen te informeren en adviseren over het verduurzamingsproces.</p> <p>7.h De gemeente is al gestart met een grootschalige vervanging van riolering. Aankomende de jaren wordt er in een aantal wijken een gescheiden riool aangelegd, de start wordt gemaakt in onder andere de wijk Adegeest. In de uitvoeringsagenda staat:</p> <p><i>In 2023 wordt verkend welke mogelijkheden er zijn om klimaat adaptieve maatregelen voor particulieren en ondernemers te stimuleren.</i></p> <p>Het stimuleren van gebruik van regenwater in woningen is een suggestie die hierin zal worden meegenomen voor bestaande bouw. Voor nieuwbouw is het een concrete invulling van doelstelling 2.1. Het hergebruiken van regenwater/ besparen van drinkwater zal met meer nadruk in het beleid worden opgenomen. Zie ook antwoorden bij reactie 5.</p> <p>7.i Afvalcontainers en afvalverzameling vallen niet onder het ontwerp klimaat adaptatiebeleid maar onder het grondstoffen beleidsplan. Het beperken van iedere vorm van afval en beter scheiden is sowieso een van de speerpunten van het grondstoffenbeleidsplan en hier werkt de gemeente dit jaar aan verder. De gemeente neemt in 2026 een besluit over 'het belasten voor afval op basis van gewicht'. Vanaf dit jaar komt er een betaling tegenover het afhalen van grofvuil te staan. Mogelijk wordt het dan automatisch interessanter voor inwoners om spullen naar de kringloop te brengen. Dit is op afroep, het blijft aan inwoners om een moment in te plannen waarop het grofvuil wordt opgehaald. Er is geen capaciteit</p>	

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
		<p>om dit voor een wijk op te halen zonder dat bewoners het hebben aangemeld.</p> <p>7.j dit zijn suggesties die meegenomen zullen worden in het vervolg op dit beleid maar geen aanleiding geven tot het wijzigen van het ontwerp klimaatadaptatiebeleid. Het zijn hele specifieke maatregelen die zullen worden onderzocht, direct worden toegepast of worden besproken met betrokkenen om te zien wat er wenselijk is. Zie ook antwoord 7a.</p> <p>7.k lichtvervuiling en verlichting vallen niet onder het ontwerp klimaatadaptatiebeleid. Van alle lantaarnpalen in Voorschoten is momenteel 50% uitgevoerd met energiezuinige LED verlichting. Een gedeelte hiervan wordt in de nacht gedimd als de veiligheid dit toelaat. De overige verlichting zal, bij storingen of einde levensduur, ook worden vervangen door energiezuinige LED verlichting.</p> <p>Verlichting dat langs wegen staat met daarnaast een vrij liggend fiets- en voetpad is zo ontworpen dat zowel de weg als het fiets- en voetpad is verlicht volgens de geldende normen.</p> <p>7.l vuurwerk is geen thema wat hoort bij het ontwerp klimaat adaptatiebeleid. Dit onderwerp is wel onder de aandacht van de gemeente Voorschoten.</p> <p>7.m Zonnepanelen en het opwekken van energie zijn geen onderwerpen die horen bij het ontwerp klimaatadaptatiebeleid. De gemeente is voorstander voor het stimuleren van waterbergende en/of groene daken, deze</p>	

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
		<p>maatregel zal ook zeker aan bod komen in Risicodialoog deel II. De gemeente heeft een project voor het plaatsen van zonnepanelen door een energiecoöperatie op sporthal De Vliethorst gefaciliteerd. Ook heeft de gemeente in het verleden wijkacties voor de verduurzaming van woningen georganiseerd waaronder inkoopacties voor zonnepanelen/isolatiemaatregelen. Op dit moment loopt er weer een dergelijke inkoopactie. De gemeente ondersteunt de oprichting van een eerste energiecoöperatie in de Krimwijk. Ook faciliteert de gemeente haar inwoners door voorlichting en praktische tips over verduurzaming van woningen en energiebesparing. Naast de gebruikelijke middelen start er een speciale campagne. Ook is de gemeente in de Krimwijk aan de slag met de inwoners en andere partners om dit jaar een wijkwarmteplan te maken. Daarin staat hoe de wijk wil overstappen van verwarming op aardgas naar verwarming door duurzame warmtebronnen.</p> <p>7.n Het OV is geen thema wat hoort bij het ontwerp klimaat adaptatiebeleid. De COVID-19 pandemie stelde het openbaar vervoer voor grote opgaven, waaronder een plotselinge drastische teruggang in de reizigersopbrengsten. Eind 2021 hebben de vervoerders Arriva en EBS noodgedwongen besloten om tijdelijke versoberingen in de dienstregeling door te voeren. Dit is gebeurd in overleg tussen de vervoerders en de provincie Zuid-Holland (opdrachtgever Arriva) en de MRDH (opdrachtgever EBS). Voor Voorschoten heeft dit gelukkig niet geleid tot het verminderen van lijndiensten. Wel zijn er op een aantal dal momenten minder ritten per tijdseenheid gereden. In de tussentijd is de hoop dat de reizigersaantallen zich</p>	

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
		<p>herstellen. Wij blijven als gemeente met vervoerder en de vervoersautoriteiten in gesprek om de dienstregelingen (lijnvoering en frequentie) te optimaliseren of minimaal in stand te houden.</p> <p>7.o Met het inkoopbeleid bieden we de medewerkers van de gemeente Voorschoten en ondernemers een leidraad voor professionele samenwerking bij onze inkooptrajecten. Het zet - net als een kompas - de koers uit voor de strategische inkoopambities. Ook helpt dit inkoopbeleid ons in het streven naar een doelmatige en rechtmatige inkooppraktijk. En ten laatste - maar zeker niet ten minste - zorgt dit inkoopbeleid voor de inbedding van de politieke thema's uit de collegeakkoorden, zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 'Vernieuwen, verbinden, vertrouwen', gemeente Voorschoten; • 'ruimte geven aan ondernemers'; • 'werkgelegenheid'; • 'duurzaamheid'; • 'minder regels'. <p>Zo halen we meer waarde uit onze inkoop.</p> <p>De gemeente wil bijdragen aan de maatschappelijke opgave om de klimaatverandering tegen te gaan en de transitie naar een CO₂ arme energievoorziening te bewerkstelligen. Ook wil de gemeente zuinig omgaan met energie en grondstoffen, zoveel mogelijk gebruik maken van grondstoffen uit afvalstromen en energie duurzaam opwekken.</p> <p>Om dit alles te bereiken, zet de gemeente onder andere stevig in op duurzaam inkopen; we nemen sociale- en milieuaspecten mee in ons inkoopproces. We gaan ervaringen opdoen met circulair inkopen waar we</p>	

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
		<p>mogelijkheden zien. Bij circulair inkopen borgt de inkoopende partij dat de producten of materialen aan het einde van de levens- of gebruiksduur weer optimaal in een nieuwe cyclus worden ingezet.</p> <p>Verder neemt de gemeente bij producten die onder niet aanvaardbare arbeidsomstandigheden tot stand zijn gekomen, passende maatregelen. Dit kan uiteindelijk tot uitsluiting leiden. Ook heeft de gemeente oog voor de sociaal zwakkeren in de samenleving. In de rol van opdrachtgever zet de gemeente hun inkoopkracht in om arbeidsmogelijkheden te stimuleren voor mensen met afstand tot de arbeidsmarkt.</p> <p>De gemeente wil hun inkoopkracht gebruiken om jaarlijks meer arbeidsgehandicapten aan het werk te helpen en extra stageplaatsen en leerwerkplekken te creëren. We streven ernaar dat de gemeente een zo laag mogelijke werkloosheid heeft.</p> <p>Om maatschappelijke meerwaarde te creëren, handelen we in dialoog en samen met de partijen in de markt. We creëren ruimte voor lokale initiatieven, waarbij we als gelijkwaardige partners optrekken. Dit betekent dat we ook aan initiatiefnemers vragen wat ze zelf kunnen doen. De inkopen vinden op maatschappelijk verantwoorde wijze plaats. Het inkoopproces is zodoende gericht op het bereiken van een zo groot mogelijke maatschappelijke waarde.</p> <p>We werken bovendien bijna volledig digitaal. Er worden geen onkruidbestrijdingsmiddelen gebruikt in openbaar groen en op verhardingen. Kunstmest wordt alleen gebruikt op de locaties met bollen.</p> <p>7.p De gemeente Voorschoten is om die reden onder andere aangesloten bij; werkregio Rijnland, Bouw Adaptief van de</p>	

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
		<p>Provincie Zuid Holland, Landschapstafel Duin, Horst & Weide, Landschapstafel Leidse Ommelanden, Nationaal Park Hollandse Duinen, Stichting Steenbreek en Groene Cirkel Bijenlandschap.</p> <p>7.q De gemeente heeft eind vorig jaar een voorlichtingscampagne gehouden om inwoners bewust te maken van de gezondheidsrisico's van houtkachels, pelletkachels en open haarden. Deze campagne omvatte tips over hoe de uitstoot van schadelijke stoffen zo klein mogelijk gehouden kan worden. Het binnenhouden van katten is geen thema wat hoort bij het ontwerp klimaat adaptatiebeleid.</p>	
8	<p>8.a Het Ontwerp klimaatadaptatiebeleid schetst een goed overzicht van de problematiek en uitdagingen en wat die betekenen voor Voorschoten. Dit ontwerp wordt eerst gepubliceerd zodat inwoners en organisaties kunnen reageren en bijdragen. Dat biedt een goede start. Besluitvorming door de gemeenteraad komt daarna. Het grote belang van het participatie proces in alle fase van het proces wordt duidelijk onderkend. Dit is een leer proces voor alle betrokkenen. Het voorstel is om duidelijke pilots in te bouwen en de lessen daaruit te communiceren. De recente positieve ervaring met de nieuwe inrichting van de openbare ruimte in Adegeest kan als voorbeeld dienen.</p>	<p>8.a Voor risicodialoog deel II wordt een communicatieplan opgesteld. De ervaringen uit Adegeest worden hier uiteraard meegenomen. Bij de uitwerking van het plan zal veel aandacht zijn voor een passende communicatievorm per doelgroep.</p>	8.a geen aanpassing
	<p>8.b De detailkaarten maken de klimaatverandering (het wordt warmer, natter, droger, met minder biodiversiteit) zichtbaar. Soms zelfs per wijk en straat in Voorschoten. Dat maakt de noodzaak van beleid en</p>	<p>8.b Thema's als wateroverlast, hitte en droogte zijn te simuleren met modellen op basis van beschikbaar kaartmateriaal en klimaat scenario's. Voor biodiversiteit ligt dat anders, daar is niet alleen kennis en (veld)onderzoek voor nodig, maar ook blijvende aandacht en communicatie,</p>	8.b geen aanpassing

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	actie heel concreet. Zo blijkt de nieuwe wijk Allemansgeest snel warm te worden, mogelijk door de hoge dichtheid van de bebouwing. Nieuwe bouwprojecten moeten koeler blijven. Naast die precisie voor warmte en water steekt mager af dat er weinig informatie is over de biodiversiteit in Voorschoten (alleen dat in Nederland nog maar 15% over is van de oorspronkelijke planten, dieren en micro-organismen).	beheer en onderhoud met o.a. bestrijding van invasieve soorten, integraliteit, maar ook vrijwilligers in het geval van bijvoorbeeld monitoring. In de uitwerking van het groenbeleid zal met name aandacht zijn voor biodiversiteit en wordt biodiversiteit geborgd in de Omgevingsvisie en -plannen van Voorschoten.	
	<p>8.c De klimaatuitdaging moet worden gekoppeld aan andere uitdagingen rond het gebruik van de openbare ruimte. Zo beperkt 'meer groen en blauw' de ruimte om te bouwen. Het Ontwerp klimaatadaptatiebeleid zou die samenhang expliciet moeten noemen.</p> <p>Er dienen voortdurend integrale afwegingen en keuzes gemaakt te worden. Belangrijk is dat die keuzes en consequenties met de inwoners worden besproken. Niet alles kan tegelijk.</p>	<p>8.c Onder 3.3 staat hier het volgende over opgenomen:</p> <p><i>'Ook wordt de belangenafweging ten opzichte van andere beleidsterreinen expliciet gemaakt. Hierdoor kan worden getoetst op welke wijze klimaatadaptatie wordt toegepast in een project, en welke prioriteiten er zijn gesteld'</i></p> <p>Voor de gemeente is het bouwen van betaalbare woningen zeer belangrijk. Dat betekent dat in sommige gevallen een groene kavel bijvoorbeeld toch bebouwd zal worden of dat er parkeerplaatsen op worden gerealiseerd. Het gaat erom dat de belangenafweging inzichtelijk wordt en dat zichtbaar wordt welke maatregelen er worden getroffen om eventuele effecten van hitte, wateroverlast en droogte te verminderen. Ook kan een ontwikkeling juist een kans zijn om een oplossing te bieden voor knelpunten in de wijk. Zie ook de uitgangspunten onder doelstelling 5 en het antwoord bij reactie 3</p>	8.c geen aanpassing
	8.d Goed dat het Ontwerp klimaatadaptatiebeleid met 6 kerndoelstellingen een scherpe ambitie voor Voorschoten schetst. De Rijksoverheid wil dat de	8.d zie antwoord 7a.	8.d geen aanpassing

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	<p>gemeenten in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust zijn. Het Ontwerp klimaatadaptatiebeleid stelt tien jaar eerder voor: 2040. Wij zijn blij met deze ambitie - maar de agenda hoe daar in 17 jaar te komen is veel te mager. Dit doet denken aan de eerdere ambitie in Voorschoten om al in 2030 klimaatneutraal te worden. Het lijkt ons beter te richten op concrete stappen en eerste ervaringen en later te zien hoeveel jaar vóór 2050 onze gemeente er inderdaad in slaagt klimaatbestendig en waterrobuust te worden. Jaartallen kunnen een hoop politieke discussie oproepen maar blijven loos zonder feitelijke ervaring, inzicht en concrete acties. Die concrete stappen zijn nog maar voor een klein deel duidelijk. Het zijn vooral algemene beleidsteksten en het schetsen van de verschillende fases om te komen tot een effectief beleid waar je moeilijk op tegen kunt zijn, maar ook geen concrete actie op kunt nemen. "Zoveel mogelijk", "de ambitie is", "beperkt de schade", "oog voor inwoners", "waar mogelijk" zijn moeilijk toetsbaar. Bijlage 7c biedt een lange lijst concrete mogelijkheden hoe beter om te gaan met hitte, droogte, neerslag (overigens helaas niet voor biodiversiteit), maar wat daarvan concreet in Voorschoten zal worden gedaan moet terugkomen in de hoofdtekst. We kunnen veel stappen naast elkaar zetten en hoeven niet op elkaar te wachten. Ook hier moet ervaring worden opgedaan, zeker ook in de bestaande wijken. Het continu beter zichtbaar maken helpt hierbij. De kosten en opbrengsten voor het totale traject zijn nog niet duidelijk, maar om teleurstelling en afhaken te voorkomen is het goed om de financiële overwegingen mee te nemen en duidelijk te maken aan de inwoners. We moeten keuzes maken.</p>		

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	<p>8.e De doelstellingen 1 en 5 lijken sterk op elkaar. Groen en blauw zijn immers belangrijk om hitte te beperken. Het ontwerp noemt alleen acties voor nieuwbouw zoals 40% schaduw (met bomen?), airco's die niet uitblazen in de open lucht (hoe dan?). Wij verwachten een grotere bijdrage van meer groen en blauw om de hitte te beperken in bestaande wijken. Daarvoor kunnen we denken aan het planten van meer bomen in de bestaande wijken, het stimuleren van geveltuintjes (tegelwippen), het beperken van versteende tuinen (steenbreek), bestrating met open stenen (groene parkeerplaatsen), een groene tuinenwedstrijd. Wij zijn voor concrete doelen en instrumenten. Klimaatadaptatie kan alleen slagen als de inwoners volop meedoen. Stimuleer dit - er zijn in Voorschoten al goede voorbeelden.</p>	<p>8.e Het klopt dat doelstelling 5 een oplossing is voor doelstelling 1. Echter is meer groen en blauw ook een oplossingsrichting voor doelstelling 3 en 2. Kortom, meer groen en blauw is een maatregelen die bijdraagt aan een klimaatrobuust Voorschoten. Dat is de reden dat het een eigen doelstelling verdient in het beleid. Tevens wordt doelstelling 5 verder uitgewerkt in groenbeleid in 2023 (zie ook antwoorden onder reactie 6). De ambitie voor 40% schaduw kan worden ingevuld met bomen, dat heeft ook de voorkeur vanwege de vele klimaat adaptieve eigenschappen die een boom heeft. Maar het is niet altijd mogelijk om overal bomen te planten vanwege bijvoorbeeld ondergrondse infrastructuur. In dat soort gevallen bieden luifels oplossingen of galerijen in de architectuur van een gebouw. Er zijn meer manieren om een gebouw te koelen en een airconditioning heeft zoals het uitgangspunt aangeeft niet de voorkeur. De suggesties nemen wij mee in de voorbereidingen voor risicodialog deel II en liggen in lijn met die van de gemeente.</p>	8.e geen aanpassing
	<p>8.f Wij vinden de acties bij kerndoelstelling 2 te vaag. Waar die wel concreet worden (de 15 cm 'restzetting' in nieuwbouwwijken) is dat niet goed te realiseren of af te dwingen. We denken aan meer ruimte voor schoon water (sloten en vijvers, ondergrondse buffers, voeding waar mogelijk door het separate rioelstelsel), meer watergeven bij bomen en planten in droge periodes, en de meer blauw acties hierboven zoals het vasthouden van meer water in de bodem.</p>	<p>8.f Zoals eerder aangeven is het een bewuste keuze om ambities en uitgangspunten te formuleren en maar enkele eisen. De gemeente heeft wel degelijk de bevoegdheid om zo'n eis vast te leggen. De oplossingsrichtingen die hier worden genoemd zijn allemaal in beeld bij de gemeente. Echter elk project is maatwerk en bijvoorbeeld waterbuffers kunnen niet zondermeer worden aangelegd. Dat zijn projecten die een eigen onderzoek en tempo kennen. Niet in de laatste plaats vanwege de kosten die hiermee gemoeid zijn. DIT riolering (drainage en infiltratie riolering) wordt al onderzocht om toe te passen in wijken.</p>	8.f geen aanpassing

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	<p>8.g De acties onder kerndoelstelling 3 zijn wel concreet maar alleen gericht op nieuwbouw, zoals dat woonstraten 70 cm boven het grondwaterpeil moeten liggen en dat op privaat terrein een regenbui van 70 mm per uur opgeslagen wordt. Dat zijn zinvolle acties maar die moeten wel afdwingbaar en betaalbaar worden (vastleggen in verordeningen en de Leidraad Inrichting Openbare Ruimte, LIOR, die Voorschoten nog moet opstellen). Voor de bestaande wijken moeten de gemeente en het waterschap op publiek terrein ook dergelijke buffervoorzieningen treffen (zoals de overstortbuffer onder het gras bij de J.W. Frisolaan).</p>	<p>8.g Voor nieuwbouw is de Hemelwaterverordening¹. Van toepassing. Deze is in 2021 vastgesteld en bevat de eisen wat betreft hemelwaterverwerking. De ambitie onder kerndoelstelling 3.1 is bedoeld om bij nieuwbouw aan te sporen om nog extra inspanning te plegen bovenop de eisen in de verordening. Voor bestaande bouw ligt dat lastiger. De gemeente heeft samen met het waterschap de rol om in de openbare ruimte piekbuien goed af te voeren. Maar inwoners leveren ook een belangrijke bijdrage door zoveel mogelijk af te koppelen en verhardingen te verwijderen uit de tuin. De knelpunten in de openbare ruimte zijn al inzichtelijk maar worden in uitvoering van dit beleid dit jaar verder uitgewerkt.</p>	8.g geen aanpassing
	<p>8.h Kerndoelstelling 4 gaat om een essentieel aspect van de klimaatverandering, maar het Ontwerp klimaatadaptatiebeleid is hier op z'n kortst: 9 regels, gericht op een hoog genoeg bouwpeil bij nieuwbouw om de huizen droog te houden. Ook dit zal snel vastgelegd moeten worden in regelgeving. Over de bestaande wijken wordt niets gezegd. Wij zijn hier bezorgd over. Temeer daar een groot project voor 325 woningen op een van de natste delen van Voorschoten, naast de Vliet, gepland is: Starrenburg 3. Dit plan van private ondernemers staat al jaren in de wacht, mogelijk juist vanwege die lage ligging. Wij vragen de gemeente het bouwen op die locatie opnieuw te overwegen en de klimaataspecten daarin mee te wegen, samen met de projectontwikkelaars.</p>	<p>8.h Het beleid is hier op zijn kortst omdat de Rijksoverheid en het Hoogheemraadschap hier voornamelijk aan zet zijn. In uitwerking die volgt op dit beleid wordt met ketenpartners in meer detail bekeken waar de bereikbaarheid in het geding komt in het geval van een overstrooming. Wij zullen inwoners hierover op de hoogte houden. Wat betreft nieuwe ontwikkelingen zoals Starrenburg III is het juist mogelijk om dit soort risico's een plek te geven in het ontwerp. Klimaatverandering is een thema wat al wordt meegenomen in het ontwerp.</p>	8.h geen aanpassing

¹ [Verordening van de gemeenteraad van de gemeente Voorschoten houdende regels over de afvoer van hemelwater en grondwater \(Verordening afvoer hemelwater en grondwater gemeente Voorschoten 2021\) | Lokale wet- en regelgeving \(overheid.nl\)](#)

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	<p>8.i Kerndoelstelling 6: Bewoners hebben hier een grote taak Niet uit te sluiten is dat er verplichtingen of verboden nodig zijn. Op buurtniveau moet de dynamiek ontstaan, hoe stimuleer je dat? Pilots kunnen inwoners laten zien wat concrete mogelijkheden zijn, bijvoorbeeld voor meer groen en blauw in een wijk ter bestrijding van hitte.</p>	<p>8.i Dat klopt, dit zal ook een onderdeel zijn van het vervolg van de risicodialoog. Wij stellen daarvoor in 2023 een communicatieplan op.</p>	<p>8.i Geen aanpassingen</p>
	<p>8.j Samenvattend</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Het rapport geeft een heldere schets van de uitdagingen. Het maakt de noodzaak zichtbaar van beleid en actie, zowel op korte als lange termijn. Het rapport geeft een groot gevoel van urgentie in wijken en buurten en brengt de uitdaging waarvoor we staan dichtbij de inwoners. 2. De klimaatadaptie, de financiële kaders en de afwegingen moeten integraal behandeld worden met andere thema's zoals woningbouw. Keuzes zijn onvermijdelijk. Het is ook een gevecht voor het gebruik van onze ruimte en financiële middelen. De inwoners moeten hier nauw bij betrokken worden. Het Ontwerp klimaatadaptatiebeleid moet ingaan op de uitdagingen om het beleid succesvol te maken en de succesfactoren daarbij. Ook wat we kunnen leren van andere (buurt) gemeenten. 3. Het Ontwerp klimaatadaptatiebeleid geeft een goede planmatige aanpak van de verschillende thema's, maar is nog te weinig concreet. Wij zien tal van urgente opties, zoals het zeker stellen dat alle bouwplannen die nu in 	<p>8.j</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Het concretiseren van het beleid volgt in de uitvoering van het beleid. Zie ook antwoord 7.a. 4. Zie 7.a 6. De planning is dat het beleid in mei wordt vastgesteld in de raad. Met het vaststellen van dit kader kan er worden gestart met de uitvoering van het beleid en het verder concretiseren van de uitvoeringsagenda. De uitvoeringsagenda is een groeidocument wat aankomende jaren steeds verder zal worden ingevuld en geconcretiseerd. Dit gaan wij gezamenlijk doen met onder andere inwoners (zie ook andere antwoorden bij 7.a en 8.a). Het is niet wenselijk om nog langer te wachten met het vaststellen van het beleid omdat deze kaders nodig zijn als uitgangspunt voor nieuwbouwprojecten. 	<p>8.j Geen aanpassingen</p>

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	<p>ontwikkeling zijn zoals Segaar en Starrenburg 3 voldoen aan en bijdragen aan de klimaatadaptatie.</p> <p>4. Bestaande bouw wordt nauwelijks behandeld terwijl dit ongetwijfeld de grootste opgave is voor ons dorp. Het rapport somt wel oplossingen op maar deze worden niet gekoppeld aan een concrete agenda/actie. Naast de meekoppel kansen bij grote infrastructurele werken (bijvoorbeeld bij riool vervanging) zal er een lang volgehouden proces moeten zijn voor kleinschalige aanpassingen. De inwoners willen, kunnen en moeten hierbij een belangrijke rol spelen.</p> <p>5. Bij klimaatadaptatie kunnen we niet wachten. Belangrijk is dat alle betrokken partijen niet wachten op elkaar maar hun ervaringen in de verschillende wijken en buurten zichtbaar maken, lessen trekken en die weer gebruiken bij het vervolg. Sterke wijk- of buurtnetwerken zijn daarvoor belangrijk. Het vraagt continuïteit van beleid en inspanning van de inwoners.</p> <p>6. Wij raden de gemeente Voorschoten aan om aan de hand van de reacties op het Ontwerp klimaatadaptatiebeleid een bijeenkomst met alle inzenders en belangstellenden te organiseren, de reacties te bespreken en de klimaatadaptatie-agenda verder te concretiseren. Wie weet kan hieruit een groep inwoners naar voren komen als klimaat-ambassadeurs voor de verschillende wijken en buurten. Op die basis kan de gemeente het</p>		

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	klimaatadaptatiebeleid verder invullen en in het College van B&W en de Raad vaststellen.		
9	9.a Corporaties worden niet specifiek in het stuk genoemd terwijl dit soort beleidsstukken ons op verschillende vlakken anders raakt dan particuliere eigenaren. Het stuk richt zich vooral op de nieuwbouw binnen Voorschoten. Wij zien daarnaast kansen in de bestaande bebouwing. Ook hier is veel winst te behalen.	9.a Woningcorporaties worden expliciet genoemd onder hoofdstuk 1.3.9 en in hoofdstuk 4 (uitvoeringsplan). Er zijn al verkennende gesprekken gevoerd met corporaties, en daarnaast zullen corporaties worden betrokken in Risicodialog deel II.	9.a Geen aanpassingen
	9.b De kosten van nieuwbouw zijn het afgelopen jaar sterk gestegen, waarmee de betaalbaarheid van projecten in de knel is gekomen. Door de opeenstapeling van ambities in diverse beleidsstukken kunnen nieuwbouwprojecten vertragen en onbetaalbaar worden. Wij missen de samenhang en relatie met andere beleidsstukken, nota's, visies en verordeningen van de gemeente en het rijksbeleid op verschillende vlakken. Als woningcorporaties zoeken we in projecten steeds een optimum tussen verschillende ambities, kosten en dekking. Het is daarom zeer onwenselijk voor alle projecten eisen te stellen bovenop het bouwbesluit.	9.b Woningcorporaties, woonbeleid van gemeente Voorschoten en landelijke opgaves vormen de context van het klimaatadaptatiebeleid. In het klimaatadaptatiebeleid zijn doelstellingen benoemd, er is niet gespecificeerd met welke maatregelen / technologieën deze doelstellingen behaald dienen te worden. Zo hebben o.a. corporaties de vrijheid om te zoeken naar maatregelen die binnen hun mogelijkheden passen. Tevens zijn het met name doelstellingen, ambities en uitgangspunten geformuleerd waardoor er vrijheid ontstaat om een focus aan te brengen. Zie paragraaf 3.3 voor toelichting.	9.b Geen aanpassingen.
	9.c We missen in het stuk de status van de doelstellingen en uitgangspunten die worden genoemd. De eisen, die in het ontwerp beleid staan, worden als verplichting vastgelegd in verordeningen. We gaan ervan uit dat de invulling van de geformuleerde doelstellingen en uitgangspunten per project worden bekeken.	9.c. Er staan twee eisen geformuleerd in het beleid waaraan moet worden voldaan. Zie verder antwoord bij 9.b. Het is inderdaad de bedoeling dat er per project maatwerk wordt geleverd. De kaders (6 kerndoelstellingen) zijn het startpunt voor een goede onderbouwde belangen- en risicoafweging.	9.c Geen aanpassing

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	<p>9.d Op diverse kaarten is te zien dat de bestaande woningen overlast ervaren van het veranderende klimaat. Zo is op de modelkaarten (p.19 en p.20) duidelijk te zien dat het gebied in de Vlietwijk ten zuidwesten van de ijsbaan erg gevoelig is voor wateroverlast. Dat blijkt ook uit de praktijk: huurders ervaren regelmatig wateroverlast. Wij missen hier echter uitgangspunten van de gemeente en waar de gemeente voor zorgdraagt.</p>	<p>9.d Het is een gezamenlijke opgaven van zowel woningcorporaties, inwoners, ondernemers en gemeente om knelpunten met wateroverlast op te lossen. Want niet alles kan hetzij volledig in de openbare ruimte of op privaat terrein (bestaande bouw) worden opgelost. In de uitvoering van het beleid (Risicodialoog II) zal hier actief de samenwerking voor worden opgezocht.</p>	9.c geen aanpassing
	<p>9.e Niet alle maatregelen zijn voor een corporatie haalbaar of werkbaar Dit komt omdat het soms moeilijk is of er geen mogelijkheden zijn om te handhaven. Een voorbeeld is een verplichting voor bewoners om hun voor- en achtertuintjes groen ingericht te laten en te onderhouden: dit is voor ons onwerkbaar. Wij kunnen hier als verhuurder voornamelijk niet op handhaven. Enkele andere voorgestelde oplossingen in bijlage c zijn erg kostbaar om uit te voeren. Dit komt de betaalbaarheid van een (nieuwbouw)woning niet ten goede. We willen daarom met de gemeente in gesprek voor praktische oplossingen voor klimaat adaptieve maatregelen.</p>	<p>9.e De oplossingen die in Bijlage C worden genoemd zijn voorbeelden, deze lijst is niet verplicht en ook niet volledig. Een verplichting t.a.v. tuinrichting wordt in dit beleidsstuk niet genoemd. Wel is het denkbaar om bewoners te stimuleren hun tuin groen- en klimaat adaptief in te richten. Er zijn allerlei bestaande initiatieven die hierop inspelen (denk aan NK tegelwippen, Rainproof, Operatie Steenbreek). Zoals aangegeven bij 9.d zal de gemeente hier actief de samenwerking voor opzoeken met (onder andere) woningcorporaties.</p>	9.e Geen aanpassing
	<p>9.f Op pagina 27 staat het doel om nieuwbouwprojecten, maar ook de bestaande bouw, hittebestendig te maken. Een mooie ambitie waar wij ons in kunnen vinden. Wij missen een concrete invulling hoe de gemeente dit wil stimuleren.</p>	<p>9.f Klimaatadaptatie is een relatief nieuw thema wat volop in ontwikkeling is. Dit is een duidelijk geval waarbij een bottom up aanpak de beste is. Net als bestaande openbare ruimte is het belangrijk dat er werk met werk gemaakt wordt. De Routekaart - Schijf van 5 van Bouw Adaptief geeft een richting aan het proces². Een concrete invulling ontbreekt omdat de gemeente bij bestaande bouw een stimulerende rol</p>	9.f Geen aanpassing

² <https://bouwadaptief.nl/routekaart/>

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
		heeft in tegenstelling tot de regulerende rol bij nieuwbouw. Bestaande bouw stimuleren om klimaat adaptief te worden is een opgave die de gemeente samen met inwoners en coöperaties wil uitwerken. Zie ook voorgaande antwoorden.	
	9.g Op pagina 27 staat "De ambitie is om 40% van alle horizontale en verticale oppervlakten warmte reducerend en verkoelend in te richten door slimme materiaalkeuze en het toevoegen van groen en/ of water". Het beleidsdocument geeft niet aan wanneer een oppervlakte beschouwd wordt als warmte reducerend en verkoelend. En of het geldt voor alleen de afwerking van de buitenruimte of ook de gebouwen zelf? Dit uitgangspunt is niet haalbaar voor gebouwen.	9.g Deze maatregel geldt zowel voor gebouwen als voor afwerking van buitenruimte, maar de maatregel geeft met "40% van alle horizontale en verticale vlakken" ruimte om hierin zelf een verdeling te kiezen. Het is een ambitie die al verrassend snel ingevuld kan worden met veel groen en de keuze van gevel materialen (of vormgeving) en/ of zonnewering. Er is geen meeteenheid die hier wordt gehanteerd. Een goede onderbouwing waarom een oppervlak verkoelt en/of niet bijdraagt aan het vasthouden van hitte is voldoende. Zie ter inspiratie 'De ladder van de koeling' ³ .	9.g Geen aanpassingen
	9.h Op pagina 28 staat de eis bij nieuwbouw dat de restzetting minder dan 15 cm in 30 jaar mag zijn, inclusief eventuele effecten van autonome bodemdaling. Voorschoten is gebouwd op veengrond. De eis is aantrekkelijk als idee, maar in de praktijk zien we niet hoe een ontwikkelaar dit kan garanderen.	9.h Restzetting is een belangrijke eis i.v.m. risico op schade aan gebouwen en infrastructuur, kabels en (drinkwater-) leidingen in de ondergrond en wateroverlast. Met onderbouwing middels zettingsberekeningen en monitoring kan er ook op een slappe bodem worden opgehoogd. Het gaat erom dat het proces beheerst wordt uitgevoerd en controleerbaar is. Zonder voorafgaande onderzoeken en berekeningen is het risicovol om te gaan bouwen in een gebied wat bekend is met een slappe bodem. Zowel voor de ontwikkelaar als de gemeente is het van belang dit zo snel mogelijk inzichtelijk te krijgen en de risico's inzichtelijk te krijgen.	9.h Geen aanpassingen
	9.i Bij het eerste uitgangspunt nieuwbouw van kerndoelstelling 3 op pagina 28 is het onduidelijk wat het uitgangspunt precies inhoudt: gaat het om het hemelwater dat op de grond valt, of ook om het water	9.i Het gaat om alle neerslag op een private kavel, zowel op de grond als wat op het dak valt. Er zijn heel veel maatregelen te bedenken, denk aan wateropslag (regentonnen of ondergronds) of hergebruik in woningen. Op	9.i. Geen aanpassingen.

³ <https://www.duurzaamgebouwd.nl/artikel/20220201-internationaal-podium-voor-ladder-van-koeling>

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	dat op de daken valt? En aan welke voorzieningen denkt de gemeente? Graag meer duiding op wat de gemeente hiermee bedoelt.	een zandige bodem kan het direct infiltreren in de bodem. Het staat de ontwikkelaar vrij om passende voorzieningen en/of maatregelen te treffen die passen bij de ontwikkeling en locatie specifieke kenmerken. Zie ook antwoord 8.g .	
	9.j Het lijkt erop dat het uitgangspunt bij kerndoelstelling 4 voor de initiatiefnemers van nieuwbouw voor alle wijken geldt. Ook voor de wijken in het gebied waar volgens de kaart van figuur 8 op pagina 18 geen overstroming plaatsvindt. Het lijkt ons onnodig dit voor deze wijken ook als uitgangspunt te benoemen.	9.j Het geldt specifiek voor gebiedsontwikkelingen. Dit betekent een gebied waarbij er binnen het project ook openbare ruimte nieuw wordt aangelegd. De ontwikkelaar dient aan te tonen dat aan het uitgangspunt wordt voldaan. In het geval dat zo'n ontwikkeling in een gebied met weinig risico wordt aangelegd is dit uitgangspunt met gemak te halen en hoeft er eenvoudig aan te worden getoond dat het risico is afgedekt.	9.j. Geen aanpassingen.
	9.k Op pagina 30 wordt bij doel 5.3 genoemd dat natuurinclusief bouwen het uitgangspunt is bij nieuwbouw. In het gehele stuk wordt natuurinclusief verder niet genoemd of gedefinieerd. Dit doel mist relatie met andere uitgangspunten. Graag meer duiding vanuit de gemeente wat hiermee bedoeld wordt.	9.k Natuurinclusief bouwen is toegevoegd aan de begrippenlijst. Tevens zal dit uitgangspunt verder worden uitgewerkt in groenbeleid wat in 2023 wordt opgesteld.	9.k Toegevoegd aan begrippenlijst
	9.l Op pagina 32 staat dat ook de energietransitie een belangrijk aanknopingspunt is om het dorp Klimaat adaptief in te richten. We vinden dit te vrijblijvend. We zien graag dat er relatie wordt gelegd tussen de energietransitie en het klimaat adaptief inrichten van de openbare ruimte. Hierbij vinden we het belangrijk dat de gemeente bij een klimaat adaptieve inrichting rekening houdt met de noodzakelijke bovengrondse en ondergrondse ontwikkelingen die nodig zijn voor de energietransitie. In het ontwerp klimaatdaptiefbeleid ontbreekt de relatie met andere kaders en verordeningen die bij	9.l De gemeente gaat steeds meer gebiedsgericht te werk, bijvoorbeeld in de wijk Adegeest. Het voordeel hiervan is dat alle belangen die in dit gebied spelen dan integraal meegenomen kunnen worden. Dit heeft dus onze aandacht.	9.l Geen aanpassingen.

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	de energietransitie belangrijk zijn.		
	9.m De gemeente wil het gemengd rioolstelsel de komende jaren gaan vervangen door een gescheiden stelsel. Hoe meer woningen hun hemelwaterafvoer hierop aansluiten, hoe effectiever de maatregel. Als corporaties worden we graag betrokken om mee te denken over het aansluiten van hemelwaterafvoeren van onze woningen, tuinbergingen e.d. op een apart hemelwaterriool.	9.m Afkoppelen is een thema wat zeker aan bod zal komen in Risicodialoog deel II met diverse belanghebbenden en stakeholders waaronder woningcorporaties.	9.m. Geen aanpassingen.
10	10.a De gemeente Voorschoten stelt als ambitie om in 2040 al klimaat adaptief te zijn terwijl de landelijke ambitie 2050 is. Voor een dergelijk hoog ambitieniveau wordt het onvoldoende concreet in beleidsvoornemens of uitvoeringsstappen. Dit is een onderschatting van de problematiek. Stel de doelstelling bij naar de landelijke ambitie van 2050.	10.a Onder 3.1 wordt uitgelegd waarom Voorschoten kiest voor 2040: met de stip eerder op de horizon te zetten onderschrijft Voorschoten de urgentie van klimaatadaptatie. Deze urgentie wordt ook uitgesproken in het huidige coalitieakkoord van Voorschoten. Tevens zijn 2040 en 2050 geen eindstations: zowel het klimaat als de kennis over klimaatadaptatie blijven veranderen. Daarom moet de gemeente blijven evalueren hoe Voorschoten ervoor staat en welke maatregelen passend zijn. Daarbij past ook een eerdere stip op de horizon.	10.a Geen aanpassingen
	10.b Voorschoten wil de hittestress ondervangen met o.a. meer schaduw van bomen, dan zal het ambitieniveau van een herplantplicht van één op één volstrekt onvoldoende zijn. Durf het dan aan om voor iedere verdwenen boom er anderhalve of twee terug te planten.	10.b Het klimaatadaptatiebeleid geeft een eerste aanzet met doelstelling 5.2. Voor het kappen van bomen moet een vergunning aan worden gevraagd. Bomenbeleid is een thema op zich wat zijn eigen proces kent vanwege vergunningen en handhaving. Deze ambitie zal verder worden geconcretiseerd in het groenbeleid wat in 2023 wordt opgesteld. In de uitvoeringsagenda staat hier over: "In 2023 wordt onderzocht of er een Bomencompensatiefonds	10.b Geen aanpassingen

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
		kan worden gerealiseerd zodat bomen die worden gekapt altijd gecompenseerd worden. Ook als dat niet past binnen het plangebied.” Zie ook antwoorden bij reactie 6	
	10.c Ook is inmiddels gebleken hoe moeilijk het is om de verstening in tuinen tegen te gaan, wat bij de problematiek van vernatting een belangrijke rol speelt.	10.c Er zijn allerlei bestaande initiatieven die inspelen op het thema verstening (denk aan NK tegelwippen, Rainproof, Operatie Steenbreek). Voorschoten is aangesloten bij operatie Steenbreek. Het stimuleren van groene voor- en achtertuinen zal zeker met regelmaat aan bod komen in de verdere uitvoering van dit beleid	10.c Geen aanpassing
	10.d In Zoeterwoude is een straat aangelegd, die de daarop vallende neerslag 24 uur kan vasthouden. Voor Voorschoten lezen we over dergelijke initiatieven geen woord. De grootschalige herinrichting van de wijk Adegeest (o.a. vervanging riolering) biedt een uitgelezen gelegenheid voor het benutten van een zg. ‘meekoppelkans’ (zie blz. 32), die niet onbenut gelaten mag worden en verder dient te gaan dan een onderzoek of gebruik gemaakt kan worden dan de impulsregeling DPRA. Ook wijzen we graag op de uitzending van ‘EenVandaag’ van 28-08-2020 (https://eenvandaag.avrotros.nl/item/eenvandaag-28-08-2020/) ‘Regenwater opvangen is al jaren verplicht in Vlaanderen: Het scheelt veel geld, geen idee waarom het niet in Nederland gebeurt’. In Vlaanderen is het opvangen en hergebruik van regenwater al jaren verplicht. Sinds 2004 moeten huiseigenaren een waterput onder hun woning bouwen.	10.d In hoofdstuk 4 worden de meekoppelkansen besproken. In hoofdstuk 5.1 wordt expliciet Adegeest als voorbeeld genoemd van zo’n meekoppelkans i.c.m. de vernieuwing van het riool en ook als ontwikkeling die in de aanvraag voor de DPRA wordt meegenomen. De kansen die in Adegeest liggen zijn in beeld, daar wordt hard aan gewerkt. Ook met de impulsregeling worden er stappen gezet. Het proces is nog onvoldoende ver om het op dit moment anders te formuleren in de uitvoeringsagenda.	10.d Geen aanpassing

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	<p>10.e Het is opvallend dat alle doelstellingen en uitgangspunten in hoofdstuk 3.2 alleen een concretere inhoud krijgen voor de nieuwbouw. De vraag is of die ook al van toepassing zijn op de bestaande plannen (het Fortuyn van Voorschoten, Starrenburg III, Arsenaal Segaar, Beresteyn). Zelfs als dat het geval is, zal het hooguit om 10-15% van het totale woningbestand van Voorschoten gaan. Het is belangrijker om het oog te richten op de 85-90% bestaande woningen. Daar wordt echter weinig concreets over gezegd. Net als bij de energietransitie is het voor de nieuwbouw allemaal wel te doen, maar voor de bestaande bouw stapelen de problemen zich op. Dat geldt naar analogie ook voor de klimaat adaptatie. Het is dus juist van belang om daarover meer concreet te zijn.</p>	<p>10.e Zie antwoord bij 9f</p>	<p>10.e Geen aanpassingen</p>
	<p>10.g Tenslotte valt het op dat de gehele visie vanuit een sterk antropocentrisch perspectief geschreven is, met een nadruk op de bebouwde omgeving. Er wordt grotendeels voorbijgegaan aan de schadelijke effecten van klimaatverandering op de natuurlijke omgeving en de in onze gemeente voorkomende soorten dieren en planten, de parken en buitenplaatsen of het leven in onze oppervlaktewateren. Veel nadrukkelijker moet worden nagestreefd dat de bebouwde kom onderdeel is of wordt van het landschap, dat de bebouwde kom als een landschap voor mens, dier en plant moet worden gezien. Er moet daarnaast ook expliciet aandacht aan het buitengebied worden besteed, onder meer aan het probleem van verzilting als gevolg van langdurige droogte.</p>	<p>10.g Gemeente Voorschoten onderschrijft het belang van de natuur in het algemeen, en in relatie tot klimaatadaptatie. Daarom is als kerndoelstelling "Voorschoten wordt groener en blauwer opgenomen". Naar aanleiding van o.a. dit klimaatadaptatiebeleid wordt er in 2023 gestart met het opstellen van nieuw groenbeleid om dit thema verder uit te werken. Zo krijgt de natuur een volwaardig eigen document.</p>	<p>10.g Geen aanpassingen</p>

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	<p>10.h Hiernaast willen wij ervoor pleiten om in het Uitvoeringsprogramma aandacht te besteden aan de volgende concrete maatregelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • streven naar een vast percentage openbaar groen in de bebouwde kom, b.v. 15a ; projectontwikkelaars verplichten tot behoud en aanbrengen van nieuw groen; kunnen ze dat niet, dan verplichten tot een bijdrage in een groenfonds; • actief op zoek gaan naar verharde plekken in het openbaar domein die vergroend kunnen worden; • waterbergingen aanbrengen of water bergen op daartoe geprofileerde straten (voorbeeld: Leidseweg Noord); • kaart van potentiële infiltratiegebieden maken; • " drainage ondergrond bevorderen waar dat mogelijk is; • subsidies en bewustwordingsacties gericht op particuliere tuinbezitters voor regentonnen, groene daken en andere vormen van wateropvang; • aanstellen regenwaterambassadeur, watercoach ter ondersteuning van particulieren; • vergroenen van corporatietuinen/ruimten: afspraken maken in het kader van de prestatieafspraken met woningcorporaties; • " het natuurlijk systeem (landschap, ondergrond etc.) als vertrekpunt nemen bij maatregelen in openbaar terrein en bij nieuwbouw; • " bij vervanging riolering bezitters van aanliggende huizen stimuleren zelf met 	<p>10.h Deze suggesties liggen in de lijn van wat de gemeente voor ogen heeft en zullen worden meegenomen in voorbereidingen voor Risicodialoog deel II</p>	<p>10.g Geen aanpassingen</p>

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	eigen maatregelen mee te koppelen, gesteund door financiële prikkels/subsidies.		
	10.i Een groot probleem van het gemengde rioolsysteem, zoals grotendeels in Voorschoten toegepast, is dat in geval van overbelasting (van o.a. het rioolgemaal) bij steeds vaker voorkomende hevige regenbuien de riooloverstorten in werking treden. De gevolgen voor de waterkwaliteit van het oppervlaktewater zijn funest en zonder forse maatregelen zal dit probleem in de toekomst alleen maar groter worden. NB. Dit is een groot probleem in Voorschoten, daarom al in het begin vermelden (zie blz. 21). Het gaat dus niet alleen om ondergelopen tunnels en kelders.	10.i Dit is een bekend probleem maar de oorzaak ligt niet in klimaatverandering maar in onderhoud aan het rioolstelsel. Wel heeft dit een effect op de waterkwaliteit wat een van de doeltellingen is in dit beleid. Zoals aangegeven onder (onder andere) 5.1 en hoofdstuk 4 is dit een grootschalige opgave voor de gemeente aankomende jaren, die tevens meekoppelkansen biedt voor klimaatadaptatie en kansen om de kwaliteit van het oppervlaktewater te verbeteren. Het stimuleren van afkoppelen van hemwelwater en een gescheiden rioolstelsel dragen bij aan de oplossing van dit probleem.	10.i Geen aanpassingen
	10.j Overigens wordt op blz. 10 en 21 het Geestwoningpad genoemd als een weg die bij hevige regen onder water staat. Wij herkennen dit niet. Voor zover ons bekend heeft dit fietspad nooit onder water gestaan.	10.j Wij ontvangen hier met regelmaat klachten over	10.j Geen aanpassingen
	10. k Het wordt warmer (blz. 11 paragraaf 2.1). De verwijzing naar fig. 2. Klimaatmitigatie vs. Klimaatadaptatie in het kader van de verwachting van de stijging van de gemiddelde temperatuur klopt niet. Wordt fig. 1 bedoeld? Tekst weglaten.	10.k Figuurnummer aangepast	10.k aangepast, zie hoofdstuk 3
	10.l Hitte eiland (kader blz. 12). Figuur 4 geeft de stijging van de jaartemperatuur in Nederland van 1900-2020 (KNMI) weer en heeft niets te maken met een wandeling van het platteland naar het centrum van een stad. De tekst 'Dit is weergegeven in figuur 4 op pagina 11' weglaten.	10.l zin verwijderd	10.l aangepast, zie hoofdstuk 3

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	10.m Gezondheidsproblemen (blz. 13). Hittestress hier vermelden (voorlaatste bullet). Hittestress + Eenzaamheid = Gezondheidsrisico ouderen. Het dorstgevoel van ouderen is verminderd, waardoor ze minder drinken en verhitting en uitdroging op de loer liggen. (Bron: Hitte- en eenzaamheidskaart).	10.m overgenomen	10.m aangepast, zie hoofdstuk 3
	10.n Schade aan de leefomgeving (blz. 13). Laatste zin. De toenemende temperatuur, in combinatie met droogte, heeft ook grote gevolgen voor het planten- en dierenleven. Niet alleen bosbranden, maar ook gedwongen migratie of zelfs het verdwijnen van soorten door minder geschikt worden van leefgebied hier vermelden.	10.n aangepast	10.n aangepast, zie hoofdstuk 3
	10.o Het wordt natter (blz. 16). Punt 3 laatste zin aanpassen: .. 'dan wanneer bebouwing veel drooglegging heeft'. Dit is onduidelijk (en krom Nederlands). Is wellicht bedoeld: 'dan bij bebouwing op hoger gelegen grond'? Drooglegging slaat op het droogmalen van wateren, zoals het Haarlemmermeer, of de IJsselmeerpolders	10.o aangepast	10.o aangepast, zie hoofdstuk 3
	10.p Zeespiegelstijging (kader blz. 16).Voorschoten ligt aan boezemwater (de Vliet). Door de stijging van de zeespiegel zal de afvoercapaciteit (bij Katwijk) verminderen (er zal meer water met pompen moeten worden geloosd), wat waarschijnlijk leidt tot langere hoge waterstanden in de boezemwateren. Er is dus iets meer aan de hand dan het onderhoud van de primaire dijken (blz. 16). Onderhoud duinen, de belangrijkste verdedigingslinie voor Voorschoten, wordt ten onrechte niet genoemd.	10.p de primaire keringen (duinen) zijn wel genoemd onder 2.2.	10.g Geen aanpassingen
	10.q Het wordt droger (blz. 21 e.v.) Veenoxidatie (blz. 21). Deze paragraaf zal niet voor elke leek duidelijk zijn. Het inklinken van de veenbodem door consolidatie, het water wordt er	10.q aangepast	10.q aangepast, zie hoofdstuk 3

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	<p>onder druk uitgeperst, is een ander verschijnsel dan veenoxidatie. Eerste zin hier weglaten (zelfde tekst als derde zin). Veenoxidatie heeft alles te maken met het grondwaterpeil. Bij een (te) lage grondwaterstand zal er meer veenoxidatie plaatsvinden met een bodemdaling als gevolg. Deze paragraaf herschrijven.</p>		
	<p>10.r Funderingen (blz. 21 & 23). Gebouwen zijn ofwel 'op staal' gefundeerd of staan op palen 'paalfundering'. Het oudere gedeelte van Voorschoten ligt op de binnenste strandwal, een oude duinrug, zand dus, de fundering hier is 'op staal'. De woonwijken van na de Tweede Wereldoorlog zijn veelal gerealiseerd in poldergebieden, waar de draagkrachtige zandlaag (veel) dieper ligt, wat een paalfundering noodzakelijk maakt. Hiervoor worden tegenwoordig betonnen palen gebruikt. Zijn er in het verre verleden wellicht houten palen in Voorschoten toegepast? Graag enige toelichting. Wellicht korte omschrijving geologisch profiel in Oost-westelijke richting van Voorschoten invoegen.</p>	<p>10.r Er is nog geen compleet overzicht van de fundering types van bestaande woningen in gemeente Voorschoten.</p>	10.g Geen aanpassingen
	<p>10.s Compressie van de grond (o.a. blz. 21). Het juiste woord is consolidatie. Onder druk — al van zijn eigen gewicht - klinkt met name een veenachtige bodem maar ook een kleipakket in doordat het aanwezige water uit de poriën wordt geperst. Dit is een natuurlijk proces, dat al eeuwen lang plaatsvindt en los staat van de klimaatverandering. De consolidatie kan versneld worden door voorbelasting (bv. Starrenburg III), de toepassing van zandpalen/verticale drainage enz. Ook het aanbrengen van een bovenlaag van zand (het bouwrijp maken) zal een versnelde consolidatie veroorzaken. Het gevolg hiervan is dat de bodem,</p>	<p>10.s het woord compressie is veranderd. Legenda is aangepast.</p> <p>Bodemdaling krijgt veel aandacht omdat het een van de thema's is die de DPRA aanhoudt. Bij bodemdaling wordt het risico op wateroverlast bij piekbuien vergroot zoals wij ook in de praktijk kunnen ervaren op sommige plekken in Voorschoten. Het effect van lagere grondwaterstanden komt aan bod onder 2.3 en het kopje Veenoxidatie. Dit stuk tekst is iets aangepast nav reactie 1 (zie hoofdstuk 3).</p>	10.s aangepast, zie hoofdstuk 3

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	indien die uit klei- en/of veenlagen bestaat, daalt, wat tot meer wateroverlast leidt. Waar het pleistocene zand zich op grotere diepte bevindt — de oostelijke rand van Voorschoten — en de dikte van de klei & veenlaag groter is (tot wel 20 m.) zal de inklinking van de grond groter zijn. Er wordt in dit document veel aandacht aan bodemdaling geschonken, terwijl dit fenomeen slechts zeer zijdelings met klimaatverandering te maken heeft. Wel het effect van de lagere grondwaterstanden hier vermelden. Op blz. 22 de legenda bij de figuren 12 en 13 aanpassen. Derde bullet klopt niet.		
	10.t Voorschoten toekomstbestendig (blz. 25)De bodemdaling is niet het gevolg van de klimaatverandering, wel de versnelling daarvan. In regel 9 het woord 'bodemdaling' vervangen door 'versnelde bodemdaling'.	10.t aangepast	10.t aangepast, zie hoofdstuk 3
	10.u Kerndoelstelling 1 (blz. 27). 'Voorschoten is een prettige plek om te verblijven, ook bij" hitte extremen'. Zeg gewoon dat het bij de steeds vaker voorkomende extreme temperaturen onaangener wordt, maar dat we dat in Voorschoten proberen zo goed mogelijk op te vangen.	10.u wij zijn tevreden met de tekst van de doelstelling	10.u Geen aanpassingen
	10.v Wat wordt met transformaties bedoeld?	10.v De transformatie van een gebouw is het opnieuw gebruiken van een gebouw (skelet). De transformatie van een gebied betekent dat meerdere bestaande panden in het gebied getransformeerd worden. Dit gaat dus over bestaande bouw. De tekst in de doelstelling is iets verduidelijkt.	10.v aangepast, zie hoofdstuk 3

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	<p>10.w Wat zijn blauwe daken en gevels?</p> <p>De zin 'Ook waar gebouwen en infrastructuur van gemaakt zijn speelt een rol aanpassen in bv. 'De gebruikte materialen voor gebouwen en straten spelen een rol, alsmede de mate van warmtereflectie'. Materialen zijn niet warmtereducerend, wel neemt het ene materiaal minder warmte op dan het andere; het gaat om de absorptie van warmte. Ook het reflecterende oppervlak is belangrijk.</p>	<p>10.w zie begrippenlijst voor blauwe en groene daken.</p> <p>De tekst is aangepast</p>	10.w aangepast, zie hoofdstuk 3
	<p>10.x Bijlage C (blz 37): Voorkom warmte-accumulatie (materiaalgebruik) en gebruik hittestreflecterende materialen.</p>	10.x aangepast	10.x aangepast, zie hoofdstuk 3
	<p>10.y Het ijkpunt van 40% schaduw wanneer de zon op zijn hoogst staat lijkt vrijwel onmogelijk. Projecteer dat bijv. op het Burg. Berkhoutpark en bedenk dat dit soort verblijfplaatsen niet alleen op 21 juni aangenaam moeten zijn.</p>	<p>10.y Dit is als ijkpunt gekozen omdat de schaduw dan loodrecht op de grond valt. En dit gebruikt kan worden als onderbouwing. Hiervoor gebruiken wij dezelfde aanpak als bouw adaptief.</p>	10.y Geen aanpassingen
	<p>10.z Airconditioning. Onder "uitgangspunten nieuwbouw": hoe ga je airco's tegenhouden? De opmerking dat airco's de buitentemperatuur niet mogen verhogen is fysische onzin. Het principe van een airco is immers dat hij de binnentemperatuur verlaagt en de warmte buiten afgeeft. De doelstelling moet zijn om het gebruik van airconditioning en de bijbehorende elektriciteitsvraag te ontmoedigen.</p>	10.z zie antwoord 8.e	10.z Geen aanpassingen
	<p>10.1 Kerndoelstellingen 2 en 3 (blz. 28 - <i>beperken schade door droogte en hevige regen</i>): dit is een volledig mensgericht verhaal. Dient meeromvattend te zijn en ook de natuurlijke omgeving te</p>	10.1 Zie antwoord 10.g	10.1 Geen aanpassingen

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	betreffen. Dit moet o.a. tot uiting komen in de doelen.		
	10.2 Onder "uitgangspunten nieuwbouw": voetnoot nr. 2 ontbreekt.	10.2 aangepast	10.2 aangepast, zie hoofdstuk 3
	10.3 <u>Kerndoelstelling 2</u> (blz. 28) - <i>langdurige droogte</i> . Woord '(grond)watertekort' vervangen door 'te lage grondwaterstanden'. Een versnelde bodemdaling is hiervan een gevolg. Hier moet ook de schade aan flora en fauna worden gemeld.	10.3 Dit gaat ook over watertekorten in bijvoorbeeld vijvers etc. De uitleg staat verder in 2.3 en 2.4.	10.3 Geen aanpassingen
	10.4 Doel 2. Dit staat niet op zichzelf, maar is een rechtstreeks gevolg van een te lage grondwaterstand. Er wordt niets gezegd over het buitengebied, de parken en de buitenplaatsen, laat staan over het bewateren daarvan. Daar wordt de droogte het meest beleefd.	10.4 aangepast	10.4 aangepast, zie hoofdstuk 3
	10.5 <u>Drinkwaterbesparing</u> (blz. 28). Het gebruik van drinkwater voor doeleinden waarvoor deze waterkwaliteit niet vereist is (doorspoelen toilet, beregenen tuinen, wassen auto's enz.) beperken door het aanbrengen van een gescheiden systeem. Zie voorbeeld Vlaanderen, waar elk nieuwbouwhuis een verplicht ondergronds waterreservoir (hemelwater) heeft voor deze doeleinden (zie uitzending EenVandaag van 28-08-2020, (https://eenvandaag.avrotros.nl/item/eenvandaag-28-08-2020/)).	10.5 dit is een goede suggestie	10.5 Geen aanpassingen
	10.6 <u>Kerndoelstelling 3</u> (blz. 28 & 29) - <i>beperkte hinder en schade bij "hevige regenval</i> . Opnieuw wordt dit weer uitgewerkt in uitgangspunten voor de nieuwbouw. De problematiek ligt vooral bij de bestaande wijken en bebouwing.	10.6 zie antwoord 7.f	10.6 Geen aanpassingen

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	10.7 Wat wordt met 'autonome bodemdaling' bedoeld?	10.7 Zie begrippenlijst 'zetting en restzettingseis':	10.7 Geen aanpassingen
	10.8 Doel 3.4. Veranderen in 'De capaciteit van het rioolstelsel is toegerust op het verwerken van grotere hoeveelheden water'. Het gaat dus niet alleen om grotere diameter van het riool maar ook om de capaciteit van het rioolgemaal. Dit doel is alleen van toepassing bij een gemengd rioolsysteem.	10.8 Het is belangrijk dat het onderhoud van zowel een gemengd als een gescheiden rioolstelsel op orde is om niet verder bij te dragen aan water op straat bij piekbuien.	10.8 Geen aanpassingen
	10.9 Het begrip 'schade' dient te worden opgevat in de breedste zin, dus ook voor wat betreft de natuurlijke omgeving.	10.9 Dat klopt, al zal er een gezamenlijke afweging moeten worden gemaakt welke schade wij na een piekbui acceptabel vinden voor zowel de bebouwde als de natuurlijke omgeving.	10.9 Geen aanpassingen
	10.10 Laatste regel blz. 28: 'Oppervlakkige afwatering'-betekent dat minder goede afwatering? Afwatering via het oppervlak (oppervlakte-afwatering) is iets anders. Natuurlijk afwatering zal in de meeste gevallen via het oppervlak gaan, dus deze twee begrippen overlappen elkaar grotendeels. Zin veranderen in bv. 'In het plangebied de natuurlijke afwatering, veelal via de oppervlakte, zoveel mogelijk toepassen'.	10.10 Deze tekst sluit aan bij de tekst van Leidraad 2.0 van Bouw Adaptief	10.10 Geen aanpassingen
	10.11 Blz. 29: in 2 ^d . regel 'waterdiepte' veranderen in 'waterhoogte'.	10.11 niet overgenomen	10.11 Geen aanpassingen
	10.12 <u>Ontwatering</u> zou het verschil zijn tussen maaiveld en grondwaterstand? Ontwatering of drainage is de afvoer van overtalig water uit de grond. In de tekening van Fugro staat het woord 'ontwaterings-diepte', dat is wezenlijk iets anders dan 'ontwatering'. Met 'diepte' wordt het grondwaterpeil bedoeld tot waarop ontwaterd dient te worden. Fig. 13 (blz. 29) veranderen in Fig. 14. In tekst aangeven waarom deze	10.12 Ontwateringsdiepte aangepast. Figuur verduidelijkt en onderschrift aangepast.	10.12 aangepast, zie hoofdstuk 3 en figuur 13 in beleidsstuk

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	tekening is opgenomen (ter verduidelijking van het begrip 'ontwateringsdiepte'). Wat heeft breuk in de regionale kering met deze tekening te maken? Wat is de betekenis van DI/DIT?		
	10.13 <u>Eis nieuwbouw 'Bij woningen op houten palen'</u> ; houten palen worden al heel lang niet meer toegepast (betonnen palen is nu de standaard). Dus weglaten.	10.13 aangepast	10.13 aangepast, zie hoofdstuk 3
	10.14 <u>Kerndoelstelling 4</u> (blz. 29) - <i>Beperkte schade bij een overstroming</i> . De boezemdijken van het Rijn- Schie-kanaal (de Vliet) zijn regionale keringen. Als zo'n boezemdijk doorbreekt, loopt de daarachter gelegen polder onder water, wat in het verleden een aantal keren is gebeurd. De brandweer rukt dan uit om het overtollige water zo snel mogelijk weg te pompen. De brandweer moet daarvoor wel voldoende capaciteit hebben. Vele jaren geleden is een deel van de wijk (polder) Bijdorp onder water komen te staan doordat de boezemdijk doorbrak (vlakbij de appartementen aan het Buizerderf). Het waterpeil in de poldersloten steeg daardoor sterk. Diverse huizen voeren een deel van hun hemelwater via een pijp rechtstreeks af op deze poldersloten. Omdat deze pijpen niet waren voorzien van een terugslagklep kwamen diverse kelders/garages onder water te staan. <u>Calamiteiten</u> . Als dit deel van Zuid-Holland onder water komt te staan, bv. de dijk bij Katwijk breekt door, welke maatregelen zijn dan de verantwoordelijkheid van de gemeente? Waar worden de bewoners van de ondergelopen woonwijken opgevangen?	10.14 Bevolkingszorg-Bij calamiteiten is de gemeente verantwoordelijk voor bevolkingszorg, zoals opvang en verzorging en het geven van voorlichting. Zelfredzaamheid-De gemeente gaat uit van de verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid van de inwoners, en richt haar zorg met name op de verminderd zelfredzamen. Verminderd zelfredzamen zijn niet alleen ouderen en mensen met een beperking, maar bijvoorbeeld ook kinderen en anderstaligen. Opvanglocatie-De gemeente heeft een aantal locaties voorbereid waar inwoners kunnen worden opgevangen, zoals bijvoorbeeld een sporthal. Welke opvanglocatie wordt ingericht is geheel afhankelijk van het soort incident en hoeveel inwoners er opgevangen moeten worden. Wees voorbereid-Op de website Hollands Midden Veilig, hollandsmiddelveilig.nl, staat informatie om jezelf en anderen voor te bereiden en te redden als dat nodig is. Via het liveblog is direct informatie te lezen bij incidenten.	10.14 geen aanpassing

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
		De website overstromik.nl geeft de waterhoogte weer bij overstroming op alle adressen in Nederland.	
	10.15 Uitgangspunt nieuwbouw (blz. 29): <i>het nieuwe bouwpeil</i> ... wat wordt hier bedoeld?	10.15 Zie begrippenlijst: bouwpeil.	10.15 Geen aanpassingen
	10.16 <u>Kerndoelstelling 5</u> (blz. 29 & 30). <i>Voorschoten wordt 'blauwer' en 'groener'</i> . De woorden 'blauwer' en 'groener' tussen aanhalingstekens plaatsen.	10.16 niet overgenomen	10.16 Geen aanpassingen
	10.17 Bij kerndoelstelling 4 & 5 wordt het nog vager. Daar komt dan weer een oud konijn uit de hoed, namelijk het klimaatadaptief maaibeeld. Daar is niets mis mee, maar het wordt inmiddels wel een veel gedraaide groef, evenals de bijenlinten. Waarom is de monetaire waarde (beter: kostprijs) van een boom uitgangspunt bij herplantplicht? Moet niet eerder de ecologische of klimaatadaptieve waarde voorop staan?	10.17 de monetaire waarde is toetsbaar bij ene vergunning aanvraag. Zie ook antwoord 6.f	10.17 Geen aanpassingen
	10.18 <u>3.3. Toelichting</u> (blz. 31). Dit stuk kan beter worden verplaatst naar het begin van hoofdstuk	10.18 niet overgenomen	10.18 Geen aanpassingen
	10.19 3. <u>Bestrating</u> . In het hele document is niets te vinden over andere vormen van bestrating. <u>Wateropvang</u> . Over dit onderwerp staat niets in dit concept beleidsstuk.	10.19 Dit zijn oplossingsrichtingen en/ of maatregelen. Dit beleid geeft de kaders voor klimaat adaptatie, de uitwerking hiervan zal bijvoorbeeld een plek krijgen in de LIOR wat betreft bestrating. Buffetvoorzieningen om water langdurig in vast te houden zijn projecten op zich waarvan de mogelijkheden als uitvoering van dit beleid in de toekomst verkend kunnen worden.	10.19 Geen aanpassingen
	10.20 <u>Huisaansluitingen op het riool</u> Huizen die op palen staan zakken niet maar het riool dat onder de straat ligt wel. De aansluiting op het riool dient derhalve deze zakking te kunnen volgen door een flexibel	10.20 Dit is per wijk verschillend maar flexibele-verbindingselementen zijn inderdaad een goede maatregel in zettingsgevoelige gebieden.	10.20 Geen aanpassingen

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	verbindingselement aan te brengen. Bij de bouw van veel huizen in Voorschoten is dit niet gebeurd, waardoor de waterafvoer na enige tijd afbreekt (een veelvuldig voorkomend euvel). Zie problematiek Vlietwijk.		
	10.21 Uitvoeringsplan. De weg naar 2040 (blz. 32 e.v.) Regels 4 & 7: 'aankomende jaren in 'komende jaren'. Hoe gaat de gemeente stimuleren dat bewoners hun 'steentje' bijdragen? Denk aan o.a. tegels wippen, geveltuintjes, regentonnen, groene (schuur)daken.	10.21 Deze suggesties worden meegenomen in Risicodialoog deel II	10.21 Geen aanpassingen
	10.22 <u>Bomencompensatie</u> (blz. 33). Ambitie moet zijn: meer bomen planten dan kappen.	10.22 Dit is doelstelling 5.2	10.22 Geen aanpassingen
	10.23 <u>Gescheiden rioelstelsel</u> (blz. 34). Deze paragraaf over gescheiden rioelstelsel is overbodig; is reeds behandeld op o.a. blz. 21. Men dient zich ervan bewust te zijn dat het oude riool veelal uit grespijpen bestaat, die enigszins waterdoorlatend waren en bij de koppelingen was dat zeker het geval (boomwortels groeiden naar de koppelingen om op die manier water aan het riool te onttrekken). Daarmee hadden deze rioolpijpen ook onbedoeld een drainagefunctie (verlagen grondwaterpeil). Bij het vervangen van deze rioolpijpen door een ander materiaal kan deze drainagefunctie verloren gaan met veel wateroverlast tot gevolg (zie wederom problematiek Vlietwijk enige jaren geleden). Hier dus rekening mee houden bij het vervangen van de riolering.	10.23 Het klopt dat als oude riolering lek is het deels een drainerende functie heeft. Als het riool vervangen wordt kan de grondwaterstand hierdoor wijzigen tenzij er een drainage systeem of een drainage infiltratie (transport) riool wordt aangelegd. Dit is onder de aandacht bij de gemeente.	10.23 Geen aanpassingen
	10.24 <u>Blz. 35</u> . Kan wellicht worden aangegeven wat er moet worden gereguleerd en geregistreerd?	10.24 Zie Participatienota Samen Maken We Voorschoten voor de achtergrond.	10.24 Geen aanpassingen
	10.25 <u>Begrippenlijst</u> (blz. 36). <u>Risicodialoog</u> . Prioritering van de diverse opties in samenhang met het beschikbare budget. <u>Hittestress</u> . Bij hittestress kan het lichaam zichzelf niet goed afkoelen. Dat kan verschillende gevolgen hebben:	10.25 De risicodialoog staat al uitgebreid in de begrippenlijst. Hittestress wordt uitgebreid behandeld in 2.1 en hoeft daarom niet in de begrippenlijst.	10.25 Geen aanpassingen

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	huiduitslag, krampen, oververmoeidheid, agressief gedrag, beroertes, nierfalen, ademhalingsproblemen. In het ergste geval kun je er zelfs aan doodgaan.		
	10.26 Zetting en restzettingen. Inkrimpen van de bodem is slecht taalgebruik, inklinken van de grond of bodemdaling wordt meestal als term gebruikt. De zetting vindt ook plaats onder het eigen gewicht (consolidatie). In bijlage D wordt dit correct omschreven, dus waarom dat niet overnemen?	10.26 In de begrippenlijst wordt dit begrip laagdrempelig uitgelegd. De uitleg is iets aangepast n.a.v. deze opmerking	10.26 aangepast, zie hoofdstuk 3
	10.27 Bijlagen (blz. 37 e.v.). In bijlage C. Oplossingen is een uitstekende lijst te vinden van mogelijke oplossingen voor hitte, droogte en neerslag met de juiste terminologie. Hiervan is weinig terug te vinden in het document zelf. Welke oplossingen zijn het kansrijkst in Voorschoten?	10.27 Er zijn heel veel kansrijke oplossingen voor Voorschoten, dat is niet gemakkelijk op te sommen. De uitvoering van dit beleid zal een plek krijgen in (lopende) projecten en Risicodialoog deel twee waarin knelpunten verder worden uitgewerkt.	10.27 Geen aanpassingen
	10.28 Achtergrondinformatie restzettingseis (blz. 38). Er bestaan grote verschillen in de verschillende woonwijken, het genoemde getal van ca. 1 a 2 mm per jaar is mogelijk een gemiddelde, maar geldt zeker niet voor de woonwijken aan de Vliet (zie problematiek Vlietwijk). Volgens bijlage D valt Voorschoten te verdelen in een zettingsgevoelig gebied met een zandige deklaag en een minder zettingsgevoelig gebied (vanaf maaiveld een zandige deklaag). Deze formulering is niet juist, omdat er rechtstreeks op het zand wordt gebouwd en er lang niet altijd een ophooglaag wordt aangebracht (zand op zand: is geen deklaag maar een ophooglaag). Ook de benaming 'minder zettingsgevoelig gebied' is enigszins misleidend, er zal nauwelijks enige zetting plaatsvinden, zeker als het zand van te voren is verdicht. De bodem bestaat vanaf het maaiveld uit zand is een betere omschrijving. Bij het zettingsgevoelige gebied eventueel invoegen 'een zandige deklaag op een veen- en kleibodem'.	10.28 Het gemiddelde gaat over heel Voorschoten. De tekst van bijlage D is iets aangescherpt.	10.28 aangepast, zie hoofdstuk 3

#	Verkorte weergave reactie	Reactie gemeente	Gevolgen voor het klimaatadaptatiebeleid
	<p>10.29 Algemeen Dit document aanvullen met klimaat adaptieve maatregelen die de laatste jaren reeds zijn genomen ter illustratie. Veel van wat over nieuwbouw gezegd wordt is niet rechtstreeks aan klimaatveranderingen gekoppeld. Belangrijker is het aanpassen van de bestaande bebouwing.</p>	<p>10.29 Dat is inderdaad een heel belangrijk onderwerp. Zie antwoord 9.f.</p>	<p>10.29 Geen aanpassingen</p>

3. Nota van wijziging

	Ontwerp Klimaatadaptatiebeleid (was)	Definitief Klimaatadaptatiebeleid (wordt)
	<i>Wijzigen naar aanleiding van reactie 1</i>	
1a	<p>Klimaatverandering is omvangrijk en raakt veel facetten en stakeholders. Klimaatadaptatie is bovendien nieuw in gemeente Voorschoten, daarom is er voor gekozen om als startpunt binnen de gemeentelijke organisatie ervaringen en expertise op te halen via de zogenaamde risicodialoog om zo de aandachtspunten op te halen maar ook om samenwerking op te zoeken. Daar zijn ook inhoudelijke stakeholders bij betrokken, zoals de GGD / Hecht, het Hoogheemraadschap Holland Rijnland en de provincie Zuid-Holland. Binnen de gemeentelijke organisatie is een risicodialoog gevoerd om alle relevante kennis en aandachtspunten op te halen, maar ook om samenwerking op te zoeken. We noemen dit de risicodialoog deel I. In deze fase gaat het vooral om te reguleren en te regisseren waardoor de nadruk op meeweten en meedenken ligt (blauw in figuur 14)</p>	<p>Klimaatverandering is omvangrijk en raakt veel facetten en stakeholders. Klimaatadaptatie is bovendien nieuw in gemeente Voorschoten, daarom is er voor gekozen om als startpunt binnen de gemeentelijke organisatie ervaringen en expertise op te halen. Hiervoor is gestart met de zogenaamde risicodialoog om zo de knelpunten te inventariseren en ook om samenwerking op te zoeken. Daar zijn ook inhoudelijke stakeholders bij betrokken, zoals buurgemeenten, de GGD / Hecht, het Hoogheemraadschap Holland Rijnland en de provincie Zuid-Holland. Binnen de gemeentelijke organisatie is een risicodialoog gevoerd om alle relevante kennis en aandachtspunten op te halen, maar ook om samenwerking op te zoeken. We noemen dit de risicodialoog deel I. In deze fase gaat het vooral om te reguleren en te regisseren waardoor de nadruk op meeweten en meedenken ligt (blauw in figuur 14)</p>
1b	<p>Paragraaf 2.3 onder "Veenoxidatie"</p> <p>Wanneer het watergehalte in veengrond daalt, zal de bodem dalen. Wanneer veengrond in aanraking komt met zuurstof, ontstaat er een reactie waardoor het veen verbrandt en de bovenste laag verdwijnt. Dit noemen we bodemdaling door oxidatie. Wanneer er voldoende grondwater beschikbaar is, wordt het veen niet blootgesteld aan buitenlucht, ontstaat er geen oxidatie en blijft de bodem op hetzelfde peil.</p>	<p>Paragraaf 2.3 onder "Veenoxidatie"</p> <p>Wanneer het watergehalte in veengrond daalt, zal de bodem dalen. Wanneer veengrond in aanraking komt met zuurstof, ontstaat er een reactie waardoor het veen verbrandt en in de bovenste laag verdwijnt. Dit noemen we bodemdaling door oxidatie. Bodemdaling is niet het enige probleem, bij dit proces komen ook broeikasgassen vrij (CO2) die bijdragen aan klimaatverandering. Wanneer er voldoende grondwater beschikbaar is, wordt het veen niet blootgesteld aan buitenlucht-zuurstof, ontstaat er geen oxidatie en blijft de bodem op hetzelfde peil.</p>
1e	<p>Paragraaf 2.3 onder het kopje <u>Gevolgen voor Voorschoten</u></p> <p>Op dit moment voldoet minder dan 1% van het Nederlandse water aan de Europese kwaliteitsnormen. In Voorschoten is het</p>	<p>Paragraaf 2.3 onder het kopje <u>Gevolgen voor Voorschoten</u></p> <p>Op dit moment voldoet het Nederlandse oppervlaktewater matig aan de Europese kwaliteitsnormen. De ecologische kwaliteit is</p>

	Ontwerp Klimaatadaptatiebeleid (was)	Definitief Klimaatadaptatiebeleid (wordt)
	<p>de kwaliteit van het water slecht tot matig. Dat levert risico's op bij bepaalde bacterieconcentraties voor zowel dieren als mensen. Voorschoten staat deels op veengrond. Droogte en daardoor verlaagde grondwaterstanden kunnen zorgen voor verzakkingen en het wegrotten van houten funderingspalen waardoor er schade aan huizen en infrastructuur kan ontstaan. Ook kan de oppervlaktewaterkwaliteit afnemen door kwel, dat is het omhoog stromen van (zout) grondwater in de lageregelegen gebieden.</p> <p>(Zie ook onder nota van wijzigingen 5.g)</p>	<p>matig tot slecht en de chemische kwaliteit voldoet meestal ook niet⁴. In Voorschoten is het de kwaliteit van het oppervlaktewater slecht tot matig. Dat levert risico's op bij bepaalde bacterieconcentraties voor zowel dieren als mensen. Voorschoten staat deels op veengrond. Droogte en daardoor verlaagde grondwaterstanden kunnen zorgen voor verzakkingen en het wegrotten van houten funderingspalen waardoor er schade aan huizen en infrastructuur kan ontstaan. Ook kan de oppervlaktewaterkwaliteit afnemen door kwel, dat is het omhoog stromen van (zout) grondwater in de lageregelegen gebieden. Naast het dorp bestaat Voorschoten ook voor een groot deel uit buitengebied waaronder een aantal parken. Langdurige droogte kan schade aanrichten aan flora en fauna. Door extra bewateren kan de schade worden beperkt maar dat verhoogt de vraag naar drinkwater.</p> <p>² www.clo.nl/indicatoren/nl1438-kwaliteit-oppervlaktewater-krw</p> <p>(Zie ook onder nota van wijzigingen 5.g)</p>
	<i>Wijzigen naar aanleiding van reactie 5</i>	
5a	nvt	<p>Toegevoegd aan 1.3.2</p> <p>Het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat heeft in haar brief⁵ van 25 november 2022 kenbaar gemaakt dat water en bodem sturend worden bij ruimtelijke planvorming. Ook wordt er in deze brief de ambitie gesteld om het drinkwatergebruik van 125 liter terug te brengen naar 100 liter in 2035 per hoofd van de bevolking. Water en bodem zijn letterlijk de basis van ons bestaan en van grote invloed op het dagelijks leven.</p>

⁴ www.clo.nl/indicatoren/nl1438-kwaliteit-oppervlaktewater-krw

⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/11/25/water-en-bodem-sturend>

	Ontwerp Klimaatadaptatiebeleid (was)	Definitief Klimaatadaptatiebeleid (wordt)
5b	<p>Paragraaf 1.3.5</p> <p>Het IWKP behandelt de watertaken; de gemeentelijke zorgplichten voor stedelijk afvalwater, hemel- en grondwater, het beheer van het stedelijk water en de zorgplicht van het waterschap voor het zuiveren van afvalwater. Het IWKP omvat ook beleid op klimaat.</p>	<p>Paragraaf 1.3.5</p> <p>Het IWKP behandelt de watertaken; de gemeentelijke zorgplichten voor stedelijk afvalwater, hemel- en grondwater, het beheer van het stedelijk water en de zorgplicht van het waterschap voor het zuiveren van afvalwater. Het IWKP omvat ook beleid op klimaat. Ook de drinkwaterbereiding en -levering door de drinkwaterbedrijven is onderdeel van deze waterketen</p>
5c	<p>Paragraaf 1.3.9</p> <p>De huidige coalitie van Voorschoten onderschrijft het belang van klimaatadaptatie. "Voorschoten is duurzaam en toekomstbestendig" is één van de drie pijlers van het huidige coalitieakkoord. Voorschoten gaat aan de slag met oplossingen op het gebied van klimaatadaptatie en komt met een pakket aan maatregelen tegen hittestress, wateroverlast en droogte. Duurzaam bouwen is de standaard, het riool wordt verbeterd. Dat gebeurt samen met inwoners, ondernemers, woningcorporaties, het Hoogheemraadschap en de provincie.</p>	<p>Paragraaf 1.3.9</p> <p>De huidige coalitie van Voorschoten onderschrijft het belang van klimaatadaptatie. "Voorschoten is duurzaam en toekomstbestendig" is één van de drie pijlers van het huidige coalitieakkoord. Voorschoten gaat aan de slag met oplossingen op het gebied van klimaatadaptatie en komt met een pakket aan maatregelen tegen hittestress, wateroverlast en droogte. Duurzaam bouwen is de standaard, het riool wordt verbeterd. Dat gebeurt samen met onder andere inwoners, ondernemers, woningcorporaties, het drinkwaterbedrijf Dunea, het Hoogheemraadschap en de provincie.</p>
5.d	nvt	<p>Paragraaf 2.1 onder het kopje "het wordt warmer" toegevoegd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Door verschillende vormen van opwarming van de ondergrond komt de kwaliteit van het leidingwater in het geding. Te warm water zorgt voor extra bacteriële groei en is daarmee een risico voor de volksgezondheid. Drinkwater mag om deze reden volgens de wet niet warmer worden dan 25 graden Celsius.
5.e	Paragraaf 2.3 onder het kopje <u>Schade aan gebouwen en infrastructuur</u>	Paragraaf 2.3 onder het kopje <u>Schade aan gebouwen en infrastructuur</u>

	Ontwerp Klimaatadaptatiebeleid (was)	Definitief Klimaatadaptatiebeleid (wordt)
	<p>droogte kunnen klei- en veengronden sneller dalen door verdichting en oxidatie. Het bovengelegen pand zakt mee, en bij ongelijkmatige verzakking kan er schade ontstaan aan het gebouw. Bij droogte kunnen klei- en veengronden sneller dalen door verdichting en oxidatie. Bovengelegen infrastructuur (verhardingen en kabels en leidingen) en op staal gefundeerde bebouwing (zonder paalfunderingen) kunnen mee zakken. Met name bij ongelijkmatige verzakking kan er hierdoor schade ontstaan. Bij</p>	<p>Bij droogte kunnen klei- en veengronden sneller dalen door verdichting en oxidatie. Het bovengelegen pand zakt mee, en bij ongelijkmatige verzakking kan er schade ontstaan aan het gebouw. Bij droogte kunnen klei- en veengronden sneller dalen door verdichting en oxidatie. Bovengelegen infrastructuur; verhardingen en kabels en (water)leidingen en op staal gefundeerde bebouwing (zonder paalfunderingen) kunnen mee zakken. Met name bij ongelijkmatige verzakking kan er hierdoor schade ontstaan.</p>
5g	<p>Paragraaf 3.1</p> <p>Een vooruitblik naar 2040 Al tientallen jaren verandert ons klimaat. Jaar in jaar uit worden er weerrecords gebroken. Voorschoten merkte dat vroeger ook. Boeren hadden 's zomers last van mislukte oogsten. Bij hevige regenval stonden wegen, fietspaden en speeltuinen onder water. En in het centrum was het onprettig om te verblijven op hete dagen. Dat is nu, in 2040, wel anders. Door klimaatadaptatieve maatregelen te treffen is Voorschoten een groen en biodivers dorp, waar het ook bij weersextremen prettig wonen is. De straten zijn opnieuw ingericht, met veel ruimte voor bomen, planten en water. Wegen en fietspaden zijn gewoon begaanbaar na een flinke regenbui. De kwaliteit van het water in meren en sloten is flink toegenomen. In 2022 voldeed slechts minder dan 1% van de Nederlandse wateren aan de Europese kwaliteitsnormen, dat is nu wel anders: je kan weer overal zwemmen en spelen. En voor bewoners is klimaatadaptatie de normaalste zaak, ieder draagt z'n steentje bij. Tegels in tuinen zijn vervuld voor groen, mensen vangen regenwater op in regentonnen en platte daken zijn groene daken geworden.</p> <p>(Zie onder nota van wijzigingen 1.e)</p>	<p>Paragraaf 3.1</p> <p>Een terugblik vanuit 2040 Al tientallen jaren verandert ons klimaat. Jaar in jaar uit worden er weerrecords gebroken. Voorschoten merkte dat vroeger ook. Boeren hadden 's zomers last van droogte. Bij hevige regenval stonden wegen, fietspaden en speeltuinen onder water. En in het centrum was het onprettig om te verblijven op hete dagen. Dat is nu, in 2040, wel anders. Door klimaatadaptatieve maatregelen te treffen is Voorschoten een groen en biodivers dorp, waar het ook bij weersextremen prettig wonen is. De straten zijn opnieuw ingericht, met veel ruimte voor bomen, planten en water. Wegen en fietspaden zijn gewoon begaanbaar na een flinke regenbui. De kwaliteit van het water in meren en sloten is flink toegenomen. De Nederlandse wateren voldeden in 2022 matig of helemaal niet aan de Europese kwaliteitsnormen, dat is nu wel anders: je kan weer overal zwemmen en spelen. En voor bewoners is klimaatadaptatie de normaalste zaak, ieder draagt z'n steentje bij. Tegels in tuinen zijn vervuld voor groen, mensen vangen regenwater op in regentonnen en gebruiken dit in en rondom het huis. Platte daken zijn groene daken geworden.</p> <p>(Zie onder nota van wijzigingen 1.e)</p>

	Ontwerp Klimaatadaptatiebeleid (was)	Definitief Klimaatadaptatiebeleid (wordt)
5h	<p>Paragraaf 3.2 kerndoelstelling 2</p> <p>Droogte, en de bijbehorende effecten zoals (grond)watertekort, bodemdaling en verslechtering van de waterkwaliteit, moeten worden tegengegaan. Dat is mogelijk door hemelwater zoveel mogelijk lokaal op te slaan en (waar mogelijk) te laten infiltreren naar het grondwater. Dat vertaalt zich in de volgende doelstellingen:</p>	<p>Paragraaf 3.2 kerndoelstelling 2</p> <p>Droogte, en de bijbehorende effecten zoals (grond)watertekort, drinkwatertekorten, bodemdaling en verslechtering van de waterkwaliteit, moeten worden tegengegaan. Dat is mogelijk door hemelwater zoveel mogelijk lokaal op te slaan, regenwater te (her)gebruiken en/of (waar mogelijk) te laten infiltreren naar het grondwater. Dat vertaalt zich in de volgende doelstellingen:</p>
5f	<p>Paragraaf 3.2 doelstelling 2.3:</p> <p>2.3 De waterkwaliteit verbetert in Voorschoten</p>	<p>Paragraaf 3.2 doelstelling 2.3:</p> <p>2.3 De waterkwaliteit van oppervlaktewater verbetert in Voorschoten.</p>
5f	<p>Paragraaf 3.2 kerndoelstelling 2:</p> <p><u>Uitgangspunten nieuwbouw</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Het uitgangspunt bij ontwerp en inrichting is drinkwaterbesparing, regenwaterbenutting en verbetering van de waterkwaliteit. 	<p>Paragraaf 3.2 kerndoelstelling 2:</p> <p><u>Uitgangspunten nieuwbouw</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Het uitgangspunt bij ontwerp en inrichting is drinkwaterbesparing, regenwaterbenutting en verbetering van de kwaliteit van oppervlaktewater.
5i	nvt	<p>Verwijzing 3 onder kerndoelstelling 3:</p> <p>³ In de Hemelwaterverordening van de gemeente Voorschoten staan de eisen geformuleerd. Dit is een ambitie bovenop de verordening.Lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR657700</p>
5.k	<p>Paragraaf 3.2 kerndoelstelling 3:</p> <p><u>Uitgangspunten nieuwbouw</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Hemelwater wordt zoveel mogelijk vastgehouden, in de bodem gebracht en hergebruikt in het plangebied; 	<p>Paragraaf 3.2 kerndoelstelling 3:</p> <p><u>Uitgangspunten nieuwbouw</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Hemelwater wordt zoveel mogelijk vastgehouden, hergebruikt en/of in de bodem gebracht in het plangebied;

	Ontwerp Klimaatadaptatiebeleid (was)	Definitief Klimaatadaptatiebeleid (wordt)
	<i>Wijzigen naar aanleiding van reactie 10</i>	
10.k	<p>Paragraaf 2.1 onder "In het kort"</p> <p>De temperatuur in Nederland is al met 2° Celsius gestegen sinds 1920 (zie figuur 4 op de voorgaande pagina), en de verwachting is dat de gemiddelde temperatuur nog verder zal stijgen (zie figuur 2).</p>	<p>Paragraaf 2.1 onder "In het kort"</p> <p>De temperatuur in Nederland is al met 2° Celsius gestegen sinds 1920 (zie figuur 4 op de voorgaande pagina), en de verwachting is dat de gemiddelde temperatuur nog verder zal stijgen (zie figuur 1).</p>
10.l	<p>Paragraaf 2.1 onder "Hitte-eiland"</p> <p>Als je een wandeling zou maken van het platteland naar het centrum van een stad, zul je merken dat de temperatuur geleidelijk aan toeneemt. Dat is weergegeven in figuur 4 op pagina 11.</p>	<p>Paragraaf 2.1 onder "Hitte-eiland"</p> <p>Als je een wandeling zou maken van het platteland naar het centrum van een stad, zul je merken dat de temperatuur geleidelijk aan toeneemt. Dat is weergegeven in figuur 4 op pagina 11.</p>
10.m	<p>Paragraaf 2.1 onder "Gezondheidsproblemen"</p> <p>Ouderen vereenzamen in hete periodes, omdat ze niet naar buiten kunnen.</p>	<p>Paragraaf 2.1 onder "Gezondheidsproblemen"</p> <p>Ouderen vereenzamen in hete periodes, omdat ze niet naar buiten kunnen. Ook het dorstgevoel van ouderen vermindert, waardoor ze minder drinken en verhitting en uitdroging op de loer liggen. Eenzame ouderen die weinig sociaal contact hebben zijn extra kwetsbaar voor uitdroging⁶.</p> <p>¹ Hitte- en eenzaamheidskaart voor alle gemeenten - Klimaatadaptatie (klimaatadaptatienederland.nl)</p>
10.n	Paragraaf 2.1 onder "Schade aan de leefomgeving"	Paragraaf 2.1 onder "Schade aan de leefomgeving"

⁶ [Hitte- en eenzaamheidskaart voor alle gemeenten - Klimaatadaptatie \(klimaatadaptatienederland.nl\)](https://www.klimaatadaptatienederland.nl)

	Ontwerp Klimaatadaptatiebeleid (was)	Definitief Klimaatadaptatiebeleid (wordt)
	<p>De andere categorie is schade aan de leefomgeving. Bij hitte kunnen materialen uitzetten, en dat kan schade aan gebouwen en infrastructuur tot gevolg hebben. Zo kan het zijn dat bruggen niet meer open of dicht gaan.</p> <p>Elektriciteitsvoorzieningen kunnen plat komen te liggen in geval van extreme hitte, en ook de drinkwaterkwaliteit kan achteruit gaan wanneer het water in de leidingen opwarmt. Ook scheidt de toenemende temperatuur, in combinatie met droogte, een situatie waarin bos- en heidebranden sneller kunnen ontstaan en verspreiden. Dit heeft zowel economische als ecologische schade als gevolg.</p>	<p>De andere categorie is schade aan de leefomgeving. Bij hitte kunnen materialen uitzetten, en dat kan schade aan gebouwen en infrastructuur tot gevolg hebben. Zo kan het zijn dat bruggen niet meer open of dicht gaan. Elektriciteitsvoorzieningen kunnen plat komen te liggen in geval van extreme hitte, en ook de drinkwaterkwaliteit kan achteruit gaan wanneer het water in de leidingen opwarmt. Ook scheidt de toenemende temperatuur, in combinatie met droogte, een situatie waarin bos- en heidebranden sneller kunnen ontstaan en verspreiden. Natuurbranden hebben zowel economische- als ecologische schade als gevolg.</p>
10.o	<p>Paragraaf 2.1 onder "3. De mate waarin water vastgehouden, geborgen en afgevoerd kan worden"</p> <p>De diameter van een riool bepaalt hoeveel water er door kan stromen. De hoeveelheid verhard oppervlak aangesloten op het riool bepaalt hoeveel water het riool moet verwerken. De hoogte van een kade of dijk bepaalt hoeveel extra ruimte er is om water op te nemen bij een regenbui. We maken hierbij onderscheid tussen primaire waterkeringen (die bescherming bieden tegen buitenwater uit de Noordzee, Waddenzee, de grote rivieren en het IJssel- en Markermeer) en regionale waterkeringen (die bescherming bieden tegen binnenwater uit kleinere rivieren, meren en kanalen). Daarnaast is de hoogteligging van bebouwing van belang. Als je in een gebied laaggelegen bebouwing hebt, dan zal er bij een peilstijging in het oppervlaktewater eerder wateroverlast optreden dan wanneer de bebouwing veel drooglegging heeft.</p>	<p>Paragraaf 2.1 onder "3. De mate waarin water vastgehouden, geborgen en afgevoerd kan worden"</p> <p>De diameter van een riool bepaalt hoeveel water er door kan stromen. De hoeveelheid verhard oppervlak aangesloten op het riool bepaalt hoeveel water het riool moet verwerken. De hoogte van een kade of dijk bepaalt hoeveel extra ruimte er is om water te bergen bij een regenbui. We maken hierbij onderscheid tussen primaire waterkeringen (die bescherming bieden tegen buitenwater uit de Noordzee, Waddenzee, de grote rivieren en het IJssel- en Markermeer) en regionale waterkeringen (die bescherming bieden tegen binnenwater uit kleinere rivieren, meren en kanalen). Daarnaast is de ligging van bebouwing ten opzichte van het grondwaterpeil van belang. Als je in een gebied laaggelegen bebouwing hebt, dan zal er bij een peilstijging in het oppervlaktewater eerder wateroverlast optreden dan wanneer de bebouwing veel drooglegging heeft. Een grondwaterpeil varieert gedurende het jaar en is in de winter vaak dicht bij het maaiveld (de oppervlakte) dan in de zomer. Er is eerder grondwateroverlast als er weinig ruimte is tussen het grondwaterpeil en de fundering.</p>
10.q	Zie onder nota van wijzigingen 1.b	Zie onder nota van wijzigingen 1.b
10.s	Paragraaf 2.3 onder "Schade aan gebouwen en infrastructuur"	Paragraaf 2.3 onder "Schade aan gebouwen en infrastructuur"

	Ontwerp Klimaatadaptatiebeleid (was)	Definitief Klimaatadaptatiebeleid (wordt)
	Bij droogte kunnen klei- en veengronden sneller dalen door compressie en oxidatie. Het bovengelegen pand zakt mee, en bij ongelijkmatige verzakking kan er schade ontstaan aan het gebouw. Bij droogte kunnen klei- en veengronden sneller dalen door compressie en oxidatie. Bovengelegen infrastructuur (verhardingen en kabels en leidingen) en op staal gefundeerde bebouwing (zonder paalfunderingen) kunnen mee zakken. Met name bij ongelijkmatige verzakking kan er hierdoor schade ontstaan.	Bij droogte (lagere grondwaterstanden) kunnen klei- en veengronden sneller dalen door verdichting (consolidatie) en oxidatie. Het bovengelegen pand zakt mee, en bij ongelijkmatige verzakking kan er schade ontstaan aan het gebouw. Bij droogte kunnen klei- en veengronden sneller dalen door verdichting en oxidatie. Bovengelegen infrastructuur; verhardingen en kabels en (water)leidingen en op staal gefundeerde bebouwing (zonder paalfunderingen) kunnen mee zakken. Met name bij ongelijkmatige verzakking kan er hierdoor schade ontstaan.
10.t	Paragraaf 3.1 onder "De ambitie van Voorschoten" Het veranderende klimaat zet de leefbaarheid van Voorschoten onder druk. Wanneer er geen klimaatadaptatieve maatregelen worden genomen zal Voorschoten en haar inwoners, bezoekers en ondernemers hinder en schade ervaren door klimaatverandering. Wanneer er geen maatregelen worden genomen wordt een hoge prijs betaald: ondergelopen kelders, gezondheidsproblemen voor kwetsbare bewoners, schade aan woningen en infrastructuur door wateroverlast en bodemdaling zijn slechts een greep uit de effecten van klimaatverandering. De GGD geeft daarnaast mee dat klimaatverandering gepaard gaat met psychische klachten. Mensen kunnen zich zorgen maken om hun veiligheid of om de waarde van hun woning. De onzekerheid die hiermee gepaard gaat kan leiden tot psychische klachten.	Paragraaf 3.1 onder "De ambitie van Voorschoten" Het veranderende klimaat zet de leefbaarheid van Voorschoten onder druk. Wanneer er geen klimaatadaptatieve maatregelen worden genomen zal Voorschoten en haar inwoners, bezoekers en ondernemers hinder en schade ervaren door klimaatverandering. Wanneer er geen maatregelen worden genomen wordt een hoge prijs betaald: ondergelopen kelders, gezondheidsproblemen voor kwetsbare bewoners, schade aan woningen en infrastructuur door wateroverlast en versnelde bodemdaling zijn slechts een greep uit de effecten van klimaatverandering. De GGD geeft daarnaast mee dat klimaatverandering gepaard gaat met psychische klachten. Mensen kunnen zich zorgen maken om hun veiligheid of om de waarde van hun woning. De onzekerheid die hiermee gepaard gaat kan leiden tot psychische klachten.
10.v	Paragraaf 3.1 doel 1.2 Nieuwbouwprojecten en transformaties worden hittebestendig uitgevoerd;	Paragraaf 3.1 doel 1.2 Nieuwbouwprojecten en transformaties (van bestaande bouw) worden hittebestendig uitgevoerd;
10.w	Paragraaf 3.1 onder Kerndoelstelling 1 We weten inmiddels dat de gemiddelde temperatuur en de hitte extremen toenemen. We weten ook dat in stedelijke gebieden de	Paragraaf 3.1 onder Kerndoelstelling 1 We weten inmiddels dat de gemiddelde temperatuur en de hitte extremen toenemen. We weten ook dat in stedelijke gebieden de temperatuur nog eens

	Ontwerp Klimaatadaptatiebeleid (was)	Definitief Klimaatadaptatiebeleid (wordt)
	<p>temperatuur nog eens extra oploopt. Het doel is om, ook in de bebouwde omgeving van Voorschoten, een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving te creëren. Hoe warm het ergens wordt, hangt af van de verhouding tussen enerzijds gebouwen / verharding (zoals asfalt) en anderzijds groene en waterrijke (blauwe) oppervlakken. Door zoveel mogelijk groen en water en zo min mogelijk verharding te realiseren kunnen hitte-eilanden voorkomen worden. Bomen geven schaduw en water zorgt voor meer verdamping, wat resulteert in een lagere temperatuur. Groene en blauwe daken en gevels zorgen niet alleen voor een afname in temperatuur maar dragen ook bij aan het vergroten van de biodiversiteit. Ook waar gebouwen en infrastructuur van gemaakt zijn speelt een rol. Warmtereducerende materialen nemen warmte minder op, en stralen minder warmte uit.</p>	<p>extra oploopt. Het doel is om, ook in de bebouwde omgeving van Voorschoten, een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving te creëren. Hoe warm het ergens wordt, hangt af van de verhouding tussen enerzijds gebouwen / verharding (zoals asfalt) en anderzijds groene en waterrijke (blauwe) oppervlakken. Door zoveel mogelijk groen en water en zo min mogelijk verharding te realiseren kunnen hitte-eilanden voorkomen worden. Bomen geven schaduw en water zorgt voor meer verdamping, wat resulteert in een lagere temperatuur. Groene en blauwe daken en groene gevels zorgen niet alleen voor een afname in temperatuur maar dragen ook bij aan het vergroten van de biodiversiteit. Ook waar gebouwen en infrastructuur van gemaakt zijn speelt een rol. Warmtereducerende materialen nemen warmte minder op, en stralen minder warmte uit. Warmte werende- of verkoelende materialen verminderen hittestress.</p>
10.x	<p>Bijlage C: 1 Hitte:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voorkom warmteaccumulatie (materiaalgebruik) 	<p>Bijlage C: 1 Hitte:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voorkom warmteaccumulatie (materiaalgebruik) en gebruik hitte-reflecterende materialen
10.2	Zie onder nota van wijzigingen 5.i	Zie onder nota van wijzigingen 5.i
10.4	Zie onder nota van wijzigingen 1.e	Zie onder nota van wijzigingen 1.e
10.12/ 10.13	<p>Paragraaf 3.1, Kerndoelstelling 3 onder 'uitgangspunten nieuwbouw'</p> <p>Eis nieuwbouw Ontwateringsnorm: Voor de ontwatering (het verschil tussen maaiveld en grondwaterstand zie figuur 13) worden de volgende normen aangehouden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Primaire wegen 1,0 m minus as weg; • Secundaire wegen en woonstraten 0,7m minus as weg; 	<p>Paragraaf 3.1, Kerndoelstelling 3 onder 'uitgangspunten nieuwbouw'</p> <p>Eis nieuwbouw Ontwateringsnorm: Voor de ontwatering diepte (het verschil tussen maaiveld en grondwaterstand zie figuur 13) worden de volgende normen aangehouden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Primaire wegen 1,0 m minus as weg; • Secundaire-Wegen en woonstraten 0,7m minus as weg; • Woningen met kruipruimte 0,2 m onder de kruipruimtebodemp; • Woningen zonder kruipruimte 0,5 m onder onderzijde vloer;

	Ontwerp Klimaatadaptatiebeleid (was)	Definitief Klimaatadaptatiebeleid (wordt)
	<ul style="list-style-type: none"> • Woningen met kruipruimte 0,2 m onder de kruipruimtebodern; • Woningen zonder kruipruimte 0,5 m onder onderzijde vloer; • Tuinen en plantsoenen zonder waterbergingsvoorzieningen 0,5 m minus maaiveld; • Tuinen en plantsoenen met waterbergingsvoorzieningen 0,7 m à 1,1 m minus maaiveld; • Bij bestaande woningen op houten palen boven het hoogste houten funderingsniveau. • Bij woningen op houten palen boven het hoogste houten funderingsniveau. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tuinen en plantsoenen zonder waterbergingsvoorzieningen 0,5 m minus maaiveld; • Tuinen en plantsoenen met waterbergingsvoorzieningen 0,7 m à 1,1 m minus maaiveld; • Bij bestaande woningen op houten palen (binnen de invloedssfeer van de ontwikkeling) boven het hoogste houten funderingsniveau.
10.12	<p>Figuur 13</p> <p>Figuur 13: Verwachte maximale wateroverlast in Voorschoten door een breuk in de regionale kering (bron Fugro).</p>	<p>Figuur 13</p> <p>Figuur aangepast en verduidelijkt</p> <p>Figuur 13: Figuur 13 Een schematische doorsnede met daarin onder andere de ontwateringsdiepte, het maaiveldniveau en het vloerpeil ter verduidelijking van de ontwateringsnorm (bron Fugro).</p>
10.26	Zie onder nota van wijzigingen A5	Zie onder nota van wijzigingen A5
10.28	<p>Bijlage D</p> <p>Voorschoten is te verdelen in een zettingsgevoelig (vanaf maaiveld een deklaag bestaande uit klei en veen) en minder zettingsgevoelig gebied (vanaf maaiveld een zandige deklaag). Voor de uniformiteit van het gemeentelijke beleid en de toetsing aan deze eis door de gemeente wordt één restzettingseis voor de gehele gemeente gehanteerd. De restzettingseis is</p>	<p>Voorschoten is te verdelen in een zettingsgevoelig (vanaf maaiveld bestaan de eerste meters uit een slappe laag met voornamelijk klei en veen, al dan niet voorzien van een ophooglaag van zand) en minder zettingsgevoelig gebied (vanaf maaiveld bestaan de eerste meters vooral uit zandige bodern). Voor de uniformiteit van het gemeentelijke beleid en de toetsing aan deze eis door de gemeente wordt één restzettingseis voor de gehele gemeente gehanteerd. De restzettingseis is voorgesteld rekening houdend met het meer maatgevende zettingsgevoelige deel van de gemeente Voorschoten.</p>

	Ontwerp Klimaatadaptatiebeleid (was)	Definitief Klimaatadaptatiebeleid (wordt)
	voorgesteld rekening houdend met het meer maatgevende zettingsgevoelige deel van de gemeente Voorschoten.	
	<i>Ambtelijke wijzigingen</i>	
A1	<p>Paragraaf 2.1</p> <p><u>Natuurbranden</u> Uit het Regionaal Risicoprofiel (figuur 6), opgesteld door de Veiligheidsregio Hollands Midden in 2022, blijkt daarnaast dat bosbranden een risico vormen in de regio. Hollands Midden beschikt over diverse gebieden waar natuurbanden kunnen voorkomen, zoals duinen en bossen. Bosbranden in de regio vormen een risico. De gevolgen variëren van gezondheidsproblemen door rook tot aan materiele schade. Ook een brand in de regio kan gevolgen hebben voor Voorschoten.</p>	<p>Paragraaf 2.1</p> <p><u>Natuurbranden</u> Uit het Regionaal Risicoprofiel (figuur 6), opgesteld door de Veiligheidsregio Hollands Midden in 2022, blijkt daarnaast dat bosbranden een risico vormen in de regio. Hollands Midden beschikt over diverse gebieden waar natuurbanden kunnen voorkomen, zoals duinen en bossen. Bosbranden in de regio vormen een risico. De gevolgen variëren van gezondheidsproblemen door rook tot aan materiele schade. Ook een brand in de regio kan gevolgen hebben voor Voorschoten. Binnen Voorschoten zelf zijn natuurbranden niet te verwachten en is er alleen kans op een bermbrand of een parkbrand.</p>
A2	<u>nvt</u>	<p>Paragraaf 2.2</p> <p>Er is een onderscheid gemaakt tussen wateroverlast vanwege hevige neerslag of een overstromingsscenario door twee kopjes toe te voegen:</p> <p>Hevige neerslag Primaire- en secundaire waterkeringen</p>
A3	<p>Kerndoelstelling 4: Voorschoten is voorbereid op, en beperkt de schade bij, een overstroming. Een overstroming kan plaatsvinden als er een primaire kering of een regionale kering doorbreekt. In het geval van zo'n calamiteit zijn de Rijksoverheid, het Hoogheemraadschap Rijnland en de Veiligheidsregio Hollands Midden voornamen spelers. Het is wel belangrijk met het bouwen van nieuwe</p>	<p>Kerndoelstelling 4: Voorschoten is voorbereid op, en beperkt de schade bij, een overstroming. Een overstroming kan plaatsvinden als er een primaire kering of een regionale kering doorbreekt. In het geval van zo'n calamiteit zijn de Rijksoverheid, het Hoogheemraadschap Rijnland en de Veiligheidsregio Hollands Midden voornamen spelers. Het is wel belangrijk met het bouwen van nieuwe woningen dat er rekening wordt gehouden met de hoogte van water op straat met het vast te stellen bouwpeil (zie figuur 7). De wijk moet bereikbaar blijven en in het bijzonder woningen van</p>

	Ontwerp Klimaatadaptatiebeleid (was)	Definitief Klimaatadaptatiebeleid (wordt)
	woningen dat er rekening wordt gehouden met de hoogte van water op straat met het vast te stellen bouwpeil (zie figuur 7).	kwetsbare groepen die verminderd zelfredzaam zijn. Ook is het belangrijk dat nutsvoorzieningen kunnen blijven functioneren voor de wederopbouw.
A4	In de uitvoeringsagenda: Risicodialoog deel II: Participeren met inwoners, ondernemers en andere partijen over klimaatadaptatie in Voorschoten.	In de uitvoeringsagenda: Risicodialoog deel II: Participeren met inwoners, ondernemers en andere (keten) partijen over klimaatadaptatie in Voorschoten om de doelstellingen verder te concretiseren.
A5	Bijlage 6 Begrippenlijst bestaande uit: Infiltratie, Maaiveldniveau, Ontwateringsdiepte, Plangebied, Primaire kering, Regionale kering, Risicodialoog, Zetting en restzettingseis	Bijlage 6 Begrippenlijst is uitgebreid naar: Afkoppelen, Afvalwater, Biodiversiteit, Boezempeil, Bouwpeil, Gebiedsontwikkeling, Infiltratie, Maaiveldniveau, Natuurinclusief, Ontwateringsdiepte, Oppervlaktewater, Oxidatie, Piekneerslag, Plangebied, Primaire kering, Regenwaterbenutting, Regionale kering, Risicodialoog, Stresstest, Verharding, Verzilting, Waterberging, Wadi, Waterrobuust, Zetting en restzettingseis (aangepast).
A6	5.2 Er komen meer bomen in Voorschoten. Het gaat om zowel het vermeerderen van kwantiteit als (ecologische)boomwaarden;	5.2 Er komen meer bomen in Voorschoten. Het gaat om zowel het vermeerderen van het aantal bomen als (ecologische)boomwaarden;
A7	Paragraaf 2.4 Omdat de bij wordt gebruikt als indicator voor de biodiversiteit, heeft de gemeente het openbaar groen beoordeeld op bij-vriendelijkheid. Als gevolg van veel verouderde groenvoorzieningen en vermindering van het onderhoud zijn heesterbeplantingen in soortenrijkdom gedaald en zijn schrale gazons ontstaan. In dit verarmde groen groeien nauwelijks bloemen meer met weinig voedsel voor de bijen en andere insecten tot gevolg.	Paragraaf 2.4 Omdat de bij wordt gebruikt als indicator voor de biodiversiteit, heeft de gemeente het openbaar groen beoordeeld op bij-vriendelijkheid. Als gevolg van veel verouderde groenvoorzieningen en vermindering van het onderhoud zijn heesterbeplantingen in soortenrijkdom gedaald en zijn schrale gazons ontstaan. In dit verarmde groen groeien nauwelijks bloemen meer met weinig voedsel voor de bijen en andere insecten tot gevolg. Bij nieuwe inrichtingsplannen met openbaar groen wordt de beplanting beoordeeld op bij-vriendelijkheid. Bij de beheeruitvoering wordt keurmerk Kleurkeur gehanteerd dat rekening houdt met bijen en biodiversiteit. In het kader van het bijenactieplan worden insect-vriendelijke inrichting- en beheermaatregelen uitgevoerd samen met de bijenambassadeurs. Bij het vervangen van openbaar groen wordt minimaal 50% bij-vriendelijke bomen en

	Ontwerp Klimaatadaptatiebeleid (was)	Definitief Klimaatadaptatiebeleid (wordt)
		beplanting aangebracht. Hierdoor neemt de biodiversiteit in Voorschoten met kleine stapjes toe.
A8	Paragraaf 3.5 kerndoelstelling 5 onder uitgangspunten (nieuwbouw) Uitgangspunt voor de herplantplicht is de monetaire waarde van de boom	Paragraaf 3.5 kerndoelstelling 5 onder uitgangspunten (nieuwbouw) Uitgangspunt voor de herplantplicht bij beschermwaardige bomen is de boomwaardetaxatie (monetaire waarde) van de te kappen boom .